

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Nesrstová

Obchodování s lidmi a lidskými orgány

Diplomová práce

Olomouc 2016

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Obchodování s lidmi a lidskými orgány vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

Ve Zlíně dne 27. března 2016

.....

Kateřina Nesrstová

Ráda bych tímto poděkovala Doc. JUDr. Filipovi Ščerbovi, Ph.D. za jeho rady a připomínky, které přispěly k vypracování mé práce, jakož i za čas, který mi věnoval.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Vymezení pojmu obchodování s lidmi	10
1.1 Vymezení pojmu obchodování s lidmi v obecné rovině	11
1.2 Vymezení pojmu obchodování s lidmi dle Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi	11
1.3 Vymezení pojmu obchodování s lidmi dle Úmluvy Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi	13
1.4 Základní znaky obchodování s lidmi	14
1.5 Vymezení rozdílu mezi obchodováním s lidmi, pašováním a nelegální migrací	16
2 Právní úprava a její historický vývoj	18
2.1 Mezinárodní úprava obchodování s lidmi	19
2.2 Listina základních práv a svobod České republiky	20
2.3 Historický vývoj úpravy obchodování s lidmi v českém právu	21
2.3.1 Zákon č. 71/1922 Sb., o vystěhovalcích	22
2.3.2 Zákon č. 86/1950 Sb.	23
2.3.3 Zákon č. 140/1961 Sb.	23
3 Obchodování s lidmi dle trestního zákoníku	27
3.1 Objekt a předmět trestného činu obchodování s lidmi	28
3.2 Znaky základních skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi	28
3.3 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi	35
4 Monitoring a odhalování trestného činu obchodování s lidmi	38
5 Trestné činy související	43
5.1 Trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice	44
5.2 Trestný čin zavlčení	46
5.3 Trestný čin kuplířství	47
5.4 Trestný čin svěřeni dítěte do moci jiného	49
5.5 Trestný čin neoprávněné odebrání tkání a orgánů	49

6 Obchodování s lidskými orgány	51
6.1 Mezinárodní úprava obchodování s lidskými orgány.....	52
6.2 Trestné činy hlavy I, dílu pátého trestního zákoníku.....	54
6.2.1 Trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů	54
6.2.2 Trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány	57
6.2.3 Trestný čin odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu	58
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů	63
Shrnutí.....	68
Abstract	68
Seznam klíčových slov	69
Key words.....	69

Seznam použitých zkratk

Trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Trestní řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi – Úmluva Rady Evropy č. 197, o boji proti obchodu s lidskými bytostmi.

Palermský protokol – Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi A/55/383, který je součástí mezinárodní Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu.

Listina základních práv a svobod – Usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Transplantační zákon – zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva proti obchodování s lidskými orgány - Úmluva Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány, která byla přijata Výborem ministrů dne 9. července 2014 na 1205. zasedání náměstků ministrů.

Zákon o vystěhovalectví – zákon č. 71/1922 Sb., ze dne 15. února 1922, o vystěhovalectví, znění účinné od 13. června 1922 do 31. července 1965.

Poválečný trestní zákon – zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1957.

Úmluva o lidských právech a biomedicíně – Úmluva Rady Evropy č. 164, která byla vyhlášena ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001 Sb. m.s., o lidských právech a biomedicíně.

Úvod

V současné době spousta států světa sužuje chudoba a existence velkého procenta sociálně slabých občanů. Je proto nasnadě, že se sociálně slabé skupiny osob snaží přijít snadno k vysokému finančnímu zisku s minimem nákladů (které obvykle nemají). Jako řešení se v současné době pro čím dál více lidí nabízí právě organizovaný zločin v podobě obchodování s lidmi či lidskými orgány. Samotné obchodování s lidmi představuje jednu z nejzávažnějších forem trestné činnosti celosvětově páchané vůbec, přičemž tomuto faktu nasvědčuje skutečnost, že trestná činnost podobného druhu bývá obvykle organizovaná, ze strany pachatelů promyšlená a přesahuje hranice jednoho státu do států dalších. Při páchání trestného činu obchodování s lidmi dochází k použití určité formy donucení a oběti se obvykle nacházejí v nevýhodném postavení oproti pachateli. S ohledem na postavení oběti vůči pachateli obchodování s lidmi bývá toto také často označováno jako „novodobé otroctví“. Problematikou obchodování s lidmi se dlouho době zabývají organizace světové a evropské úrovně, když se ji prostřednictvím svých právních nástrojů snaží efektivně potírat.

Mezi hlavní faktory, jejichž důsledkem je existence černého obchodu s lidmi a lidskými orgány, jsou bezesporu ekonomické rozdíly mezi jednotlivými státy světa, když právě oběti bývají často státními příslušníky těchto chudších států, přičemž bývají dováženy do bohatších států světa či jim odebrané tělesné orgány jsou převáženy do bohatších států světa, kde jsou následně prodávány. Chudoba a nízká životní úroveň je rovněž důvodem, proč se objevují případy nabídky tělesných orgánů právě jejich „vlastníky“. Pokud jde o obchodování s lidskými orgány či samotný obchod s lidmi, pak tyto se vyznačují vysokou ziskovostí s minimem vynaložených nákladů, tedy je pochopitelné, že neustále narůstají počty tohoto druhu trestné činnosti, přičemž pachatelé mnohem častěji mají celý průběh organizovaného zločinu promyšlený a sofistikovaný, čímž ztěžují orgánům činným v trestním řízení její odhalení.

V České republice byl nárůst obchodu s lidmi zaznamenán v souvislosti s migrační vlnou po pádu železné opony na počátku 90. let minulého století. Zpočátku byla Česká republika považována za zemi zdrojovou, avšak se sílící ekonomikou se stala v průběhu 90. let též významnou zemí cílovou a tranzitní.¹ Do České republiky, jakožto země cílové, bývají

---

¹ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. *Kriminalita – Drogy, divácké a domácí násilí, obchod s lidmi, statistika kriminality* [online]. mvcr.cz, 27. ledna 2016 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.

oběti obvykle dováženy z Ukrajiny, Slovenska, Ruska, Vietnamu, Moldávie, Mongolska, Rumunska a Bulharska.²

Vedle obchodování s lidmi považují v současnosti za závažný problém obchodování s lidskými orgány. V České republice je dlouhodobý nedostatek životaschopných orgánů vhodných k transplantaci pro osoby, které je potřebují, a proto se je takové osoby snaží získat cestou černého obchodu. Závažnější jsou pak případy, kdy jsou pachatelé tělesné orgány obětí odebírány zaživa a proti jejich vůli. Tyto oběti pak mohou po zbytek života doprovázet vážně zdravotní následky, pokud však nejsou pachatelé při odběru orgánů usmrceny.

Jako hlavní problém je celosvětově pojímáno ne příliš úspěšné odhalování trestného činu obchodování s lidmi a jeho neefektivní potírání. Vzhledem k tomu, že trestný čin obchodování s lidmi bývá obvykle páchan jako nadnárodní organizovaný zločin, nacházejí se orgány činné v trestním řízení ve složité situaci ohledně jeho odhalení. Pachatel trestného činu obchodování s lidmi se ve spoustě případů schovává za tzv. „malé ryby“, jeho skutečný pachatel se skrývá v zahraničí a orgány činné v trestním řízení mají velký problém tuto osobu odhalit.

Cílem mé diplomové práce je vymezit historický vývoj obchodování s lidmi v českém právním řádu a srovnat jeho postupný vývoj, jakožto stručně nastínit jeho mezinárodní úpravu a vymezení pojmu obchodování s lidmi na mezinárodní úrovni. Dále je mým cílem blíže rozebrat platnou vnitrostátní trestněprávní úpravu trestného činu obchodování s lidmi a zaměřit se na problematické jevy, které jak hmotněprávní, tak procesně právní úprava obsahuje. S ohledem na skutečnost, že jako celosvětový problém je považováno obtížné odhalování této trestné činnosti, pomocí deskriptivně-analytické metody vymezím nejdůležitější procesně právní prostředky, které české trestní právo k jejímu odhalování obsahuje.

Ohledně obchodování s lidskými orgány tvoří hlavní problém v souvislosti s podepsáním Úmluvy Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány ze strany České republiky, prozatím nedostatek podmínek pro její ratifikaci a přispění k úspěšnému potírání i této trestné činnosti. Mým cílem je proto zaměřit se na tyto nedostatky a zhodnotit oblasti, ve kterých Česká republika splňuje požadavky ohledně potírání obchodování s lidskými orgány, které jsou v této Úmluvě Radou Evropy kladeny.

---

² Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 4. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

Prozatím, podle mého názoru, chybí komplexní a rozsáhlejší zpracování mnou zvolené tematiky, přičemž tento nedostatek shledávám jak na úrovni odborné literatury, tak na úrovni judikaturní činnosti soudů. Pro vypracování své diplomové práce jsem použila zejména dostupné zprávy expertních skupin, odborné články, národní strategii boje proti obchodování s lidmi, historická i současná znění trestního zákoníku, včetně komentáře a rovněž vhodná a na zvolenou problematiku použitelná soudní rozhodnutí.

Při psaní této diplomové práce jsem užila metodu popisnou a to zejména pro objasnění základních pojmů a vysvětlení znaků základních skutkových podstat. Další metodou, kterou jsem při vypracování své diplomové práce použila, je metoda srovnávací, když jsem některé instituty české trestněprávní úpravy srovnávala s úpravou Slovenské republiky a v neposlední řadě jsem využila metodu analytickou k objasnění jednotlivých znaků skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi a trestných činů souvisejících s neoprávněným odběrem a transplantací orgánů a tkání.

Samotný text práce je rozčleněn do šesti hlavních kapitol, které jsou následně členěny do určitého počtu podkapitol. První kapitola je věnována vymezení pojmu obchodování s lidmi na mezinárodní úrovni, vymezení základních znaků a odlišení obchodování s lidmi od podobných pojmů. Druhá kapitola se věnuje české právní úpravě obchodování s lidmi, přičemž ve stručnosti je nastíněna mezinárodní úprava a historická vnitrostátní úprava. Třetí kapitola se věnuje současné úpravě trestného činu obchodování s lidmi, přičemž popisuje jednotlivé znaky skutkové podstaty. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na procesně právní úrovni odhalování a monitoringu trestného činu obchodování s lidmi a navazující pátá kapitola pak některým souvisejícím trestným činům, když smyslem této kapitoly je zdůraznit závažnost trestného činu obchodování s lidmi. Poslední, tedy pátá kapitola je věnována černému obchodu s lidskými orgány a pojednává opět o jeho mezinárodní úpravě a vnitrostátní úpravě, když se zaměřuje na nesouladné části mezi ze strany České republiky nově podepsanou Úmluvou Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány a platnou trestněprávní úpravou.

1 Vymezení pojmu obchodování s lidmi

V odborné literatuře a mezi odbornou veřejností koluje velká spousta definic pojmu obchodování s lidmi. Většina z nich je pojata z širokého úhlu pohledu a v obecné rovině. V takovém případě jsou tyto definice vytvářeny pro neobornou, neboli laickou veřejnost, pro kterou je důležité mít o problematice obchodování s lidmi určité povědomí a nikoliv odborné znalosti. V současné době se však najde už i v česky psané odborné literatuře řada definic, která se pojmem obchodování s lidmi zabývá detailně a pro právní praxi využitelně. Některé definice jsou pojaty poměrně obecně a nekonkrétně, když právě u těchto se najde spousta mezer a nejasností a naopak některé jsou podrobnější a pro právní praxi využitelnější.

Mým cílem v rámci této kapitoly je nastínit ty definice, které jsou obsaženy v nejdůležitějších mezinárodních právních dokumentech, a které jsou dle mého názoru pro české trestní právo nejdůležitější. Nejprve si pojem obchodování s lidmi vymezím obecně a to dle expertní skupiny pro boj proti obchodování s lidmi, „která vznikla na základě rozhodnutí Komise ze dne 25. března 2003, přičemž tato skupina působí jako poradní orgán Komise, který na její žádost nebo z vlastní iniciativy připravuje stanoviska k aktuálním otázkám týkajících se obchodování s lidmi.“³ Z konkrétních mezinárodních dokumentů se pak zaměřím na definici obsaženou v Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu, jakožto dokument světové úrovně, neboť právě jeho přijetím došlo k určitému sjednocení vymezení pojmu obchodování s lidmi.

Dále z dokumentů přijatých na úrovni Rady Evropy budu věnovat prostor Úmluvě Rady Evropy č. 197, o boji proti obchodu s lidskými bytostmi, která vstoupila v platnost začátkem roku 2007, a to i přesto, že do současné doby nebyla tato Úmluva Českou republikou podepsána a ratifikována. Následně chci zhodnotit mnou vybrané definice a nastínit jejich klady a zápory. Vymezení pojmu obchodování s lidmi podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), budu detailně rozebírat v následujících kapitolách.

---

³ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 3.

1.1 Vymezení pojmu obchodování s lidmi v obecné rovině

„Obchod s lidmi je v obecné rovině charakterizován jako nábor, přechovávání, přeprava, poskytnutí nebo získání osoby za účelem jejího vykořisťování, nejčastěji za použití násilí a jiných forem nátlaku, vydírání, lsti, podvodu nebo zneužití tísně či bezbrannosti obchodované osoby.“⁴ Jedná se pak především o sexuální vykořisťování, nucené práce či otroctví, odběr lidských orgánů, nucení obětí obchodování s lidmi páchat trestnou činnost atp. Lze říci, že nejrozšířenější formou je i nadále obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a to zejména žen a dívek. Ovšem v současné době se zvyšují rovněž počty obchodovaných osob za účelem nucených prací a v nemalé míře pak za účelem odběru tělesných orgánů.⁵

„První mezinárodně všeobecně uznávaná definice obchodování s lidmi je obsažena v čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí mezinárodní Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu. Úmluva byla přijata v italském Palermu dne 13. prosince 2000.“⁶ Dlouhou dobu nedošlo ze strany České republiky k ratifikaci tohoto mezinárodního dokumentu a to z důvodu chybějící úpravy trestní odpovědnosti právnických osob.⁷ Tato překážka však odpadla v roce 2012, když k 1. lednu 2012 nabyt účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“) a k ratifikaci Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí mezinárodní Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu, ze strany České republiky došlo dne 16. ledna 2015, přičemž vyhlášen byl tento Protokol ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 18/2015 Sb.m.s..

1.2 Vymezení pojmu obchodování s lidmi dle Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi

Definice pojmu obchodování s lidmi je obsažena v čl. 3 Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí

---

⁴ HOLUŠOVÁ, Barbora, ŠVEC, Jakub. Obchodování s lidmi – přístup Ministerstva vnitra České republiky. In ŠPONDROVÁ, Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 37 – 44.

⁵ Ministerstvo vnitra České republiky. *Obchod s lidmi – popis situace v obchodu s lidmi* [online]. mvcr.cz, [cit. 19. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>>.

⁶ Ministerstvo vnitra České republiky. *Obchod s lidmi – Definice* [online]. mvcr.cz, [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>>.

⁷ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 14. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

mezinárodní Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu (dále též jen „Palermský protokol“), který Česká republika podepsala dne 10. prosince 2002⁸ a ratifikovala 16. ledna 2015. Dle Palermského protokolu je obchodování s lidmi vymezeno jako „najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou. Zneužívání zahrnuje přinejmenším: zneužívání prostitutek jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví, nebo podobné praktiky jako otroctví, nevolnictví, odnětí orgánů. Souhlas oběti obchodování s lidmi se zamýšleným zneužíváním, nebude brán v úvahu, jestliže byl použit jakýkoliv způsob nátlaku uvedený výše. Najímání, přeprava, převoz, přechovávání nebo přijetí dítěte pro účely zneužívání bude považováno za obchodování s lidmi, i když nezahrnuje některý ze způsobů uvedených výše. Dítě znamená jakoukoliv osobu mladší osmnácti let. Čl. 3 písm. c) Palermského protokolu obsahuje dále speciální úpravu obchodování s osobami mladšími osmnácti let, u nichž je trestné takové jednání v článku vypočtené i bez použití násilí.“

Přijetím Palermského protokolu došlo k určitému sjednocení vymezení pojmu obchodování s lidmi, avšak i přesto se vymezení pojmu obchodování s lidmi podle tohoto Protokolu vyznačuje mezerami a nedostatky. Jako hlavní nedostatek bych bez pochyb označila rozsah obchodování s lidmi. Podle Palermského protokolu se protiprávnost obchodování s lidmi vztahuje pouze na jeho mezinárodní formy a nepamatuje na skutečnost, že obchodování s lidmi může být a bývá často páčáno i vnitrostátně.⁹ Podle mého názoru by mělo na poli OSN dojít ke změně Palermského protokolu v té části, kde je vymezen právě mezinárodní způsob páčání trestného činu obchodování s lidmi a jeho rozšíření i na vnitrostátní páčání této trestné činnosti.

Další mezerou, kterou Palermský protokol obsahuje, je chybějící úprava práv a ochrany obětí trestného činu obchodování s lidmi, když takováto úprava a rozhodnutí je ponechána na cílové zemi. Rovněž nestanovuje povinnost signatářským státům chránit oběti trestného činu obchodování s lidmi a toto jim pouze neurčitými výrazy doporučuje. Stejně jako nechrání a nezaručuje určitá základní práva obětem, rovněž nezavazuje k povinnosti

---

⁸ NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

⁹ BABICKÁ, Karolína. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu* [online]. *migraceonline.cz*, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/obchodovani-s-lidmi-z-pohledu-mezinarodniho-prava-a-jeho-implementatione-do-ceskeho-pravniho-radu>>.

trestně nestíhat oběti v situaci, kdy tyto jsou ze strany pachatelů trestného činu obchodování s lidmi nuceny k páčání trestné činnosti. Avšak i přes tyto nedostatky je Palermský protokol schopen za součinnosti signatářských států, které přijmou vlastní vnitrostátní trestněprávní úpravu obchodování s lidmi, efektivně bojovat proti této formě organizovaného zločinu.¹⁰

1.3 Vymezení pojmu obchodování s lidmi dle Úmluvy Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi

Co se týká mezinárodního přesahu definice obchodování s lidmi, je na místě podívat se rovněž do Úmluvy Rady Evropy č. 197, proti obchodu s lidskými bytostmi (dále jen „Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi“)¹¹, která byla schválena 3. května 2005, vychází z Palermského protokolu, avšak oproti tomuto přináší řadu zlepšení zejména z pohledu ochrany obětí obchodování s lidmi.¹² Vedle samotné ochrany obětí přináší řadu preventivních opatření a zakotvuje princip nediskriminace obětí při zakotvení závazku pro smluvní strany těmto osobám poskytnout pomoc.¹³ Vymezení pojmu nalezneme konkrétně v čl. 4 písm. a) Úmluvy proti obchodu s lidskými bytostmi. Podle této úmluvy se tedy obchodem s lidmi myslí „nalákání, přeprava, transfer, ukrytí nebo převzetí osob formou hrozby nebo použití násilí nebo jiných forem donucování, únosu, podvodu, lhaní, zneužití moci nebo bezbranného postavení nebo odevzdání nebo přijímání plateb nebo výhod k dosažení souhlasu osoby, která má kontrolu nad jinou osobou, pro účely vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje přinejmenším vykořisťování pro prostituci nebo jiné formy sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo praktiky podobné otroctví, zotročování nebo odběr orgánů.“ Je třeba rovněž zdůraznit irelevantnost případného souhlasu oběti obchodování s lidmi s jejím vykořisťováním, když toto je zakotveno přímo v Úmluvě proti obchodu s lidskými bytostmi, a to konkrétně v čl. 4 písm. b).

Tato definice je svým obsahem téměř totožná s definicí obsaženou v Palermském protokolu. Avšak nelze ji zcela jednoduše srovnávat s Palermským protokolem už proto, že

---

¹⁰ BABICKÁ, Karolína. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/obchodovani-s-lidmi-z-pohledu-mezinarodniho-prava-a-jeho-implementace-do-ceskeho-pravniho-radu>>.

¹¹ Překládána též jako Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

¹² BABICKÁ, Karolína. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/umluva-rady-evropy-proti-obchodu-s-lidskymi-bytostmi-a-jeji-vyznam>>.

¹³ HÝBNEROVÁ, Stanislava. Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidskými bytostmi (k některým jejím aspektům). In ŠPONDROVÁ, Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 29-35.

obchodování s lidmi vykazuje teritoriální odlišnosti a Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi nemá celosvětovou, ale regionální platnost.¹⁴

Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi nebyla do dnešního dne Českou republikou podepsána. Primárním důvodem, proč k podpisu této Úmluvy Česká republika nepřistoupila, byla v našem právním řádu chybějící trestněprávní úprava odpovědnosti právnických osob. Nicméně tento důvod je již od roku 2012 neaktuálním.¹⁵ Česká republika byla v posledních letech na konaných mezinárodních fórech často kritizována za to, že tuto Úmluvu zatím nepodepsala a neratifikovala.¹⁶ Podle mého názoru se jedná o poměrně dobře rozpracovaný dokument Rady Evropy, který přináší oproti Palermskému protokolu řadu doplnění a mechanismů k efektivnějšímu potírání obchodování s lidmi a měla by být proto Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi Českou republikou podepsána a ratifikována.

1.4 Základní znaky obchodování s lidmi

V definici obchodování s lidmi, která je obsažena v Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je součástí Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu, jsou patrné tři základní znaky obchodování s lidmi. Těmito znaky jsou donucení, pohyb (transport) a některá z forem vykořisťování.

Jedním z hlavních a základních znaků je bezesporu znak donucování. V rámci znaku donucování je pro jeho naplnění „potřeba takového výsledku, který představuje nucenou práci nebo služby včetně nucených sexuálních služeb, otroctví. Pro většinu účelů nucených prací, otroctví nebo praktik podobných otroctví uvedených v Palermském protokolu není tento dodatečný znak nezbytný.“ Tento znak je však v rámci definice důležitý z toho důvodu, že zdůrazňuje jejich výsledek v podobě některé z vyjmenovaných forem a tím je odlišuje od nepřijemných, škodlivých a vykořisťujících pracovních podmínek.¹⁷ Pro naplnění tohoto

---

¹⁴ BABICKÁ, Karolína. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/umluva-rady-evropy-proti-obchodu-s-lidskymi-bytostmi-a-jeji-vyznam>>.

¹⁵ BABICKÁ, Karolína. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/umluva-rady-evropy-proti-obchodu-s-lidskymi-bytostmi-a-jeji-vyznam>>.

¹⁶ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 14. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

¹⁷ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 72.

znaku však není třeba, aby ze strany pachatele došlo k užití fyzického násilí.¹⁸ Rovněž je potřeba mít na mysli otázku případného souhlasu obchodované osoby k vykořisťujícímu zacházení s její osobou. Takovou otázku je potřeba posoudit zejména u formy sexuálního vykořisťování a to především ve formě nucené prostituce. Pokud by takové zacházení mělo mít dopad mimo Palermský protokol, pak by bylo potřeba, aby „oběť“ k takovému jednání dala svobodně míněný souhlas, který by se musel vztahovat ke všemu zamýšlenému jednání, tzn. jednak k donucení a jednak k vykořisťování. Svobodným souhlasem by pak musel být takový souhlas, který by daná osoba za stejné situace mohla bez následků odmítnout, a rovněž by neměl být udělen za situace, kdy je daná osoba v určité životní tísní a nemá nic jiného na výběr, neboť i v takové situaci by se jednalo o určitou formu donucení, tedy zneužití tísně oběti.¹⁹ Avšak definování a prokázání donucení není vždy zrovna jednoduché, neboť pachatelé mají obvykle tendenci používat sofistikované metody nátlaku, než je zjevné násilí, pohrůzky násilí či přímého omezení svobody, když tyto metody nátlaku jsou typické u sexuálního vykořisťování.²⁰

Znakem, který souvisí a je často spojen se znakem donucování, je znak pohybu, přesunu obchodované osoby z jednoho místa na druhé. Ve většině případů je přesun prováděn mezinárodně, tedy z jednoho státu do druhého, avšak toto není pravidlem, neboť přesun obchodované osoby pachatelem trestného činu obchodování s lidmi může být proveden i na území jednoho státu, dokonce nikde neexistuje vymezení, přes jakou vzdálenost musí být obchodovaná osoba přesunuta, a tedy může to být, příkladem řečeno, i jen několik kilometrů v rámci jednoho státu, města či části města.²¹

Dalším znakem nasvědčujícím tomu, že byl spáchán trestný čin obchodování s lidmi, je užití některé z forem vykořisťování obchodované osoby. Jako nejčastější forma vykořisťování se vyskytuje obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, otroctví či nevolnictví nebo za účelem nucených prací či v současné době přibývá páčání trestné činnosti za účelem odběru tkáně, buňky nebo jiného tělesného orgánu. Méně se pak vyskytuje

---

¹⁸ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 73.

¹⁹ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 72-74.

²⁰ BURČÍKOVÁ, Petra. Obchodování s lidmi v jiných sektorech než je sexuální průmysl – problémy a nejasnosti z pohledu La Strada ČR. In ŠPONDROVÁ Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 53-59.

²¹ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 70-72.

obchodování s lidmi za účelem služby v ozbrojených silách.²² „Klíčovým prvkem podle Palermského protokolu, je vznik výsledku některé z uvedených forem vykořisťování. Přestože je v některých případech obtížné určit, zda dané podmínky jsou pouze nelegální a extrémně vykořisťující, ale nejedná se ještě o nucenou práci či služby, otroctví, praktiky podobné otroctví nebo nevolnictví, existuje bohatá historie mezinárodního práva, standardů a výkladů těchto pojmů, o kterou se lze opřít, a která může poskytnout dostatečnou jistotu v oblasti trestního práva a postihů pachatelů.“²³

1.5 Vymezení rozdílu mezi obchodováním s lidmi, pašováním a nelegální migrací

Vzhledem k tomu, že obchodování s lidmi je obvykle, ačkoliv to není pravidlem, spojeno s převozem obětí obchodování s lidmi přes hranice jednoho státu (domovského státu obětí obchodování s lidmi) do státu jiného, je velmi často pojem obchodování s lidmi zaměňován za pojem pašování osob či nelegální migraci. Zaměňování těchto pojmů je mimo jiné také důsledkem toho, že až do nedávné doby neexistovala na mezinárodní úrovni shoda ohledně jednotného, komplexního a jasného pojmu obchodování s lidmi. Tyto problémy však byly z velké části odstraněny právě přijetím Palermského protokolu. Vzhledem k tomu, že významy slov obchodování s lidmi, pašování osob a nelegální migrace v sobě zahrnují jisté odlišnosti, nelze tyto pojmy zaměňovat či je používat jako synonyma.²⁴

„Jako první bych chtěla zdůraznit, že obchod s lidmi je nedobrovolný, musí zde být oběť obchodování s lidmi v určitém nevýhodném postavení, tedy musí být určitým způsobem podvedena, musí být vůči ní užito násilí, musí být zneužita či unesena atd., a to buď v celém procesu či jen v některé jeho fázi.“²⁵

„Účelem pašování osob je na rozdíl od obchodování nelegální překročení hranic, zatímco účelem obchodování je vykořisťování obchodované osoby. Jinak řečeno, u pašování jde primárně o ochranu států proti nelegálním migrantům, zatímco u obchodování jde

---

²² Ministerstvo vnitra České republiky. *Obchodování s lidmi – Popis situace v obchodu s lidmi* [online]. mvcr.cz, [cit. 31. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>>.

²³ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 76.

²⁴ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 70-72.

²⁵ ŽÁKOVÁ, Markéta. *Obchodování s lidmi – charakteristika* [online]. nicm.cz, 9. srpna 2015 [cit. 31. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.nicm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>>.

primárně o ochranu jednotlivce proti vykořisťování a zneužití. Rozlišujícím kritériem mezi pašováním a obchodováním je potom u obchodování s lidmi existence oběti, tj. osoby, jejíž individuální práva byla dotčena. Pašování naopak jako takové nepoškozuje individuální práva osob, ale politické zájmy státu, jehož hranice jsou překročeny. Avšak lze říci, že pašované osoby bývají samy často oběťmi porušování jejich zaručených lidských práv.²⁶

Co se týká vymezení rozdílu mezi obchodováním s lidmi a nelegální migrací, která bývá často označena také jako tzv. nelegální převaděčství, tak tato „je na rozdíl od obchodování s lidmi ze strany nelegálního migranta dobrovolná. Jedná se o organizovaný přesun osob za hranice jiného státu za účelem zisku, když v tomto případě si k zisku přijdou obě strany – převaděč obdrží finanční zisk za „poskytnuté služby“ a nelegální migrant vstup do cizího státu. Vztah mezi oběma stranami končí v momentě příjezdu do cílové země, tedy dokončení tzv. nelegálního převaděčství.“²⁷ Oproti tomuto v případě spáchání trestného činu obchodování s lidmi si k zisku přijde pouze pachatel.²⁸

---

²⁶ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 70.

²⁷ ŽÁKOVÁ, Markéta. *Obchodování s lidmi – charakteristika* [online]. nicm.cz, 9. srpna 2015 [cit. 31. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.nicm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>>.

²⁸ Tamtéž.

2 Právní úprava a její historický vývoj

Obchodování s lidmi je složitý celosvětový problém, který se projevuje ve více oblastech práva.²⁹ Jeho potírání je značně problematické (mimo jiné kvůli komplexnosti problému) a vyžaduje širokou mezinárodní spolupráci. Boj proti obchodu s lidmi vystupuje v současné době stále více do popředí a stává se součástí a nezdědka jedním z primárních cílů politiky mnohých zemí.³⁰ Aby mohlo být obchodování s lidmi na území České republiky efektivně potíráno, je potřeba vzájemné propojení a koordinace všech dotčených oblastí práva a současně spolupráce mezi jednotlivými orgány a organizacemi, kterými jsou orgány činné v trestním řízení, místní úřady, odborové svazy, mezinárodní organizace, atd.³¹ Úpravu obchodování s lidmi najdeme obsaženu jak v mezinárodní, tak ve vnitrostátní právní úpravě. Vzhledem k tomu, že se ve většině případů jedná o páchání trestné činnosti přesahující hranice jednoho státu do státu druhého, nebo je dokonce tato trestná činnost páchána v několika státech současně, pak je zcela zřejmé, že na mezinárodní úrovni je tato problematika zachycena obsáhleji a ve více právních dokumentech, než na úrovni vnitrostátní. Mezinárodní úpravu nalezneme jak v dokumentech světových organizací, tak mezi závaznými či nezávaznými dokumenty Evropské unie.

„Z právního hlediska stojí fenomén obchodu s lidmi na pomezí trestního práva a práva migračního a azylového. Byť je z pohledu právního řádu České republiky obchodování s lidmi upraveno prostředky trestního práva, je rovněž součástí nelegální migrace. Na jedné straně je na oběti trestného činu obchodování s lidmi nazíráno jako na objekty trestné činnosti, na druhé straně jako na nelegální imigranty, na které je nutné aplikovat příslušné migrační předpisy, které často pro oběti obchodu s lidmi přináší negativní důsledky. K efektivnímu postupu vůči obchodování s lidmi je nezbytné zajistit konvergenci předpisů práva azylového a migračního s předpisy trestněprávními. Ochranu obětem obchodování s lidmi mají garantovat také předpisy pracovněprávní, předpisy týkající se ochrany zdraví a dětí a další. Právní normy

---

²⁹ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6.* Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 90.

³⁰ LINHARTOVÁ, Karolína. Implementace Palermského protokolu o obchodování s lidmi v regionu jihovýchodní Asie. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 8, s. 237.

³¹ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6.* Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 90.

musí být účinné a jejich dodržování musí být ze strany státu nekompromisně vymáháno.³² Obchodování s lidmi je, ať už přímo či nepřímo, upraveno v řadě právních předpisů, když tato kapitola si klade za úkol rozebrat jen některé (hlavní) z nich.

Obchod s lidmi je z širšího úhlu pohledu vedle platného trestního zákoníku, obsažen i na úrovni ústavních zákonů, konkrétně v Listině základních práv a svobod. Z historického hlediska se pak jedná o úpravu v zákoně č. 71/1992 Sb., o vystěhovalectví, a postupné novely poválečného trestního zákona č. 86/1950 Sb., a pozdějšího trestního zákona č. 140/1961 Sb.

2.1 Mezinárodní úprava obchodování s lidmi

Na mezinárodní úrovni existuje řada dokumentů, které se problematikou obchodování s lidmi zabývají a snaží se ji efektivně řešit a to ve většině případů návodem pro státy, jak tuto problematiku upravit a efektivně postihovat v rámci své vnitrostátní právní úpravy. Protože trestní právo jednotlivých států patří mezi oblasti práva, ve kterých je každý stát suverénní, a které nemají světové ani evropské organizace pravomoc upravit jednotně pro všechny, neexistuje žádný právní dokument světové ani evropské úrovně, který by trestní právo a v souvislosti s tím trestněprávní aspekty obchodování s lidmi upravoval konkrétně a úplně, nýbrž existují pouze takové dokumenty, které se vyznačují obecnou závazností pro státy, které jsou smluvními stranami takového právního dokumentu.³³ Vzhledem k tomu, že je Česká republika u spousty mezinárodních dokumentů zabývajících se problematikou obchodování s lidmi smluvní stranou, tvoří řada těchto dokumentů pro české trestní právo důležitý inspirační zdroj.

Jako první se úprava problematiky obchodování s lidmi objevila v Mezinárodním ujednání o potírání obchodu s bílými otroky z 18. května 1904. Dále pak byla v návaznosti tato problematika upravena v Mezinárodní úmluvě o potlačení obchodu s děvčaty ze 4. května 1910, dále v Mezinárodní úmluvě o potírání obchodu se ženami a dětmi z 30. září 1921, v Mezinárodní úmluvě o potírání obchodu se zletilými ženami z 11. října 1933 a v Úmluvě o potlačení a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob z 2. prosince 1940. Jako další mezinárodní závazky vyplývající z mezinárodních smluv je třeba znovu zmínit Palermský protokol.³⁴ „Dále mají bezesporu význam rovněž Úmluva o otroctví ze dne 25. září 1926, Mezinárodní úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a vykořisťování

---

³² POHL, Michal. *Boj proti obchodování s lidmi v dokumentech EU. Studie č. 5.297* [online]. září 2010 [cit. 10. března 2016], 12 s. Dostupné na <https://invenio.nusl.cz/record/174800/files/nusl-174800_1.pdf>.

³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 4. vydání*. Praha: Leges, 2014, s. 96 - 97.

³⁴ NEČADA, Václav. *Obchodování s lidmi. Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

prostituce jiného z roku 1949, k níž bylo ze strany tehdejšího Československa přistoupeno dne 14. března 1958 a tato Úmluva nebyla nikdy publikována ve sbírce zákonů. Z ustanovení relevantních mezinárodních smluv má také pro trestný čin obchodování s lidmi význam čl. 8 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 4 Evropské úmluvy o lidských právech. V neposlední řadě je to také Úmluva Mezinárodní organizace práce o nucené nebo povinné práci.³⁵

Pro naše účely je však zajímavější evropská úprava obchodování s lidmi, když právě v tomto ohledu je vytvořeno několik evropských právních dokumentů, kde figuruje Česká republika jako signatářský stát a právě tyto dokumenty zapracovává do své vnitrostátní právní úpravy. „Význam pro potírání obchodu s lidmi má zejména Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí a rámcové rozhodnutí Rady EU o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2004/68/SVV). Toto rámcové rozhodnutí navazuje na společnou akci Rady č. 97/154/JVV ze dne 24. února 1997 o boji proti obchodování s lidmi a pohlavnímu vykořisťování dětí.“³⁶ V neposlední řadě je namístě zmínit Úmluvu Rady Evropy o boji proti obchodu s lidskými bytostmi a nyní už i ze strany České republiky podepsanou Úmluvu Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány, která byla přijata Výborem ministrů dne 9. července 2014 na 1205. zasedání náměstků ministrů (dále jen „Úmluva proti obchodování s lidskými orgány“), když k jejímu podpisu dala vláda České republiky souhlas dne 4. března 2015³⁷ a Česká republika tímto krokem vyjádřila, že si je vědoma nárůstu nového cíle pachatelů trestného činu obchodování s lidmi, a to za účelem odběru tělesných orgánů obětem a jejich následného prodeje.

2.2 Listina základních práv a svobod České republiky

Vzhledem ke skutečnosti, že v případě páchaní trestného činu obchodování s lidmi je v poměrně velké míře zasahováno ze strany pachatele do osobní svobody a nedotknutelnosti osoby oběti obchodování s lidmi, nalezneme v širším úhlu pohledu právní úpravu i v samotném usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina

---

³⁵ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Ministerstvo spravedlnosti. *Česká republika se připojila k Evropské úmluvě proti obchodování s lidskými orgány* [online]. parlamentnilisty.cz, 25. března 2015 [cit. 5. března 2016]. Dostupné na <<http://parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ceska-republika-se-pripojila-k-Evropske-umluve-proti-obchodovani-s-lidskymi-organy-367934>>.

základních práv a svobod“), neboť svoboda člověka, jakožto základní lidské právo je upravena přímo v čl. 8 Listiny základních práv a svobod. Z porušování základních lidských práv bezesporu musí plynout trestněprávní úprava a zejména postih pachatele, který zasahuje do zaručených základních lidských práv oběti.

Listina základních práv a svobod má za cíl zachovávat neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona.³⁸ Listina základních práv a svobod ve své hlavě druhé upravuje jednotlivá lidská práva a základní svobody, které chrání. Pokud se týká problematiky obchodování s lidmi, pak mezi dotčené články (nikoliv však všechny články, které mohou být dotčeny, nýbrž ty dle mého názoru nejdůležitější) bezesporu patří čl. 6 Listiny základních práv a svobod, který říká, že „každý má právo na život, lidský život je hoden ochrany již před narozením a nikdo nesmí být zbaven života“. Za další dotčený článek považuji čl. 7 Listiny základních práv a svobod, tedy že „nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena (omezena může být jen v případech stanovených zákonem) a nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu“ a to zejména s ohledem na to, že ze strany pachatele trestného činu obchodování s lidmi bývá často zasahováno do tělesné integrity obětí. Mezi dotčené články řadím dále hned následující čl. 8 Listiny základních práv a svobod, který svým zněním konstatuje, že „osobní svoboda je zaručena a nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“ Vzhledem k okolnosti, že jedním z účelů, pro které je obchodování s lidmi páčáno, je užití k nuceným pracím, považuji za dotčený rovněž čl. 9 Listiny základních práv a svobod, který říká, že „nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám“. V neposlední řadě je černým obchodem s lidmi dotčen čl. 12 Listiny základních práv a svobod, který chrání obydlí, když konstatuje, že je nedotknutelné a rovněž čl. 14 Listiny základních práv a svobod, který chrání svobodu pohybu a pobytu.

2.3 Historický vývoj úpravy obchodování s lidmi v českém právu

Co se týká historického vývoje trestněprávní úpravy obchodování s lidmi v českém právu, lze říci, že tato si prošla zhruba od roku 1922 velmi zajímavým vývojem. Zejména z pohledu provedených novel trestního zákona je zřetelné postupné rozšiřování následků, ke kterým jednání pachatele směřuje a zejména pak rozšiřování okruhu osob (obětí), kterým je trestněprávní ochrana poskytována.

---

³⁸ Preambule Listiny základních práv a svobod.

Mým cílem je stručně nastínit historický vývoj v právních předpisech platných na našem území zhruba od vzniku Československé republiky. Jako první se úprava obchodování s lidmi objevila ve formě trestného činu obchodu ženami a tento byl upraven v zákoně č. 71/1922 Sb., o vystěhovalectví. Ovšem jeho úprava byla velmi stručná a nepřispěla k příliš efektivnímu potírání obchodování s lidmi na našem území. Následně byl na území Československé republiky přijat zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon (poválečný trestní zákon), a stejně jako zákon o vystěhovalectví, obsahoval i tento ve své zvláštní části trestný čin obchodování se ženami. V roce 1961 vstoupil v platnost nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., který nahradil poválečný trestní zákon. Avšak ani samotným přijetím nového trestního zákona, v jeho původním znění, nedošlo k výraznému posunu v potírání trestné činnosti obchodování s lidmi. Tento trestní zákon prošel velkou řadou novel, když některými z nich byla zasažena rovněž úprava obchodování s lidmi, a to tak, že byl buď změněn název trestného činu a s tím spojená úprava skutkové podstaty či byl přidán nový trestný čin. Nejdůležitější novelou si trestní zákon z roku 1961 prošel bezesporu tou provedenou zákonem č. 537/2004 Sb. Touto novelou byl do zvláštní části trestního zákona začleněn pod § 232a trestný čin obchodování s lidmi, jehož skutkové podstaty byly vytvářeny v souladu se závazky pro Českou republiku vyplývající z jejího nově vzniklého členství v Evropské unii.³⁹ Znění skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi provedených novelizačním zákonem č. 537/2004 Sb., byly v zásadě již téměř totožné se současnou právní úpravou.

2.3.1 Zákon č. 71/1922 Sb., o vystěhovalectví

Na našem území se v rámci vnitrostátní právní úpravy problematika obchodování s lidmi poprvé objevila v zákoně č. 71/1922 Sb., ze dne 15. února 1922, o vystěhovalectví (dále jen „zákon o vystěhovalectví“), a to v části IV. ustanovení trestní, propadnutí jistoty, pod § 35 jako obchod ženami.⁴⁰ „Ustanovením § 35 zákona o vystěhovalectví byly provedeny mezinárodní úmluvy o potírání obchodu se ženami ze 4. května 1910 a z 30. září 1921.“⁴¹

Toto trestní ustanovení obsahovalo čtyři odstavce, z nichž ve dvou případech se jednalo o přečin a v dalších dvou případech o zločin. Trestný čin obchodu ženami byl zaveden z důvodu, že vystěhovalci ženského pohlaví byly zvláště nebezpečně ohrožovány obchodem se ženami, když byla ohrožena zejména jejich svoboda. Vedle toho jim také hrozilo nebezpečí nedostatku ochrany obětí obchodu s lidmi v zemích, kam obvykle obchod se ženami

---

³⁹ NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 52.

směřoval. Zákon o vystěhovalectví, pokud se týká zmíněného § 35, který se vztahoval na obchod se ženami, byl v platnosti až do přijetí poválečného trestního zákona č. 86/1950 Sb.⁴²

2.3.2 Zákon č. 86/1950 Sb.

Stejně jako v zákoně o vystěhovalectví, tak i v trestní oblasti práva se v roce 1950 objevil trestný čin obchodování se ženami. Zákonem č. 86/1950 Sb., ze dne 12. července 1950, který nabyl platnosti dne 18. července 1950 a účinnosti dne 1. srpna 1950, a který bývá často nazýván poválečným trestním zákonem (dále jen „poválečný trestní zákon“), byl tento trestný čin zařazen do zvláštní části, sedmé hlavy a oddílu druhého, pod § 243. „Tímto zákonem byly provedeny mezinárodní úmluvy o potírání obchodu se ženami ze 4. května 1910, z 30. září 1921 a z 11. října 1933.“⁴³

Skutková podstata trestného činu obchodu se ženami podle tohoto trestního zákona byla vymezena tak, že protiprávně jedná „ten, kdo do ciziny zláká, najme nebo dopraví ženu v úmyslu, aby jí tam bylo užito k pohlavnímu styku s někým jiným, a za to bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, a) dopustí-li se činu uvedeného v předchozí větě v úmyslu, aby ženy bylo užito k pohlavnímu styku za úplatu, b) dopustí-li se takového činu na ženě mladší než osmnáct let, nebo c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.“ Oproti současné právní úpravě bylo dle zákonné dikce zapotřebí přítomnosti mezinárodního prvku, když doslovně zákon říkal, že žena musela být zlákána, najata nebo dopravena do ciziny.

2.3.3 Zákon č. 140/1961 Sb.

Zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ze dne 29. listopadu 1961, který vstoupil v platnost dne 8. prosince 1961 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 1962, byl nahrazen poválečný trestní zákon. Rovněž jako předchozí trestní zákon, obsahoval i tento, v té době nový trestní zákon, trestný čin obchodování se ženami a to ve své zvláštní části v hlavě osmé, druhém oddílu mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti. Konkrétní úpravu trestného činu obchodování se ženami obsahoval § 246, když podle tohoto ustanovení jednal protiprávně ten, „kdo do ciziny zlákal, najal nebo dopravil ženu v úmyslu, aby jí tam bylo užito k pohlavnímu styku s jiným, a byl za to potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Odnětím svobody na tři léta až osm let byl pak pachatel potrestán, a) spáchal-li čin uvedený ve větě první jako člen organizované skupiny, b) spáchal-li takový čin na ženě mladší než osmnáct

⁴² TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 53.

⁴³ NEČADA, Václav. *Obchodování s lidmi. Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

let, nebo c) spáchal-li takový čin v úmyslu, aby ženy bylo užito k prostituci.“ Tedy základní skutková podstata měla totožné znění jako trestný čin obchod se ženami podle § 243 poválečného trestního zákona.⁴⁴

K výrazné změně skutkové podstaty trestného činu obchodování se ženami proti úpravě v předešlém trestním zákoně tedy nedošlo.

Oproti předchozí trestněprávní úpravě, byl novelizačním zákonem č. 557/1991 Sb., začleněn do zvláštní části trestního zákona nový trestný čin nazvaný jako obchodování s dětmi. Tento trestný čin byl zařazen do hlavy šesté mezi trestné činy proti rodině a dětem pod § 216a. Základní skutková podstata trestného činu obchodování s dětmi byla charakterizována tím, že „kdo za odměnu svěřil dítě do moci jiného za účelem adopce, využívání dětské práce nebo pro jiný účel, byl potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.“ Kvalifikovaná skutková podstata pak trestně postihovala pachatele, „pokud a) spáchal čin uvedený v první větě jako člen organizované skupiny, nebo b) získal-li takovým činem značný prospěch a za takové jednání byl potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.“ Ustanovení § 216a dále obsahovalo i druhou kvalifikovanou skutkovou podstatu, v rámci které „byl pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v základní skutkové podstatě těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek, a to odnětím svobody na tři léta až deset let.“

Novelizačním zákonem č. 134/2002 Sb., byla provedena další novela zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, když v jejím důsledku byl do trestního zákona začleněn zcela nový trestný čin obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, uvedený v jeho zvláštní části pod § 246. Poprvé se tedy v trestním zákoně objevil trestný čin postihující problematiku obchodu s lidmi, který oproti předchozím úpravám měl za úkol poskytnout ochranu všem lidem bez rozdílu pohlaví, tedy jak osobám ženského pohlaví, tak osobám mužského pohlaví, a rovněž všem osobám bez rozdílu věku. Avšak i nadále byl pachatel postihován pouze za sexuální vykořisťování oběti, konkrétně za její užití k pohlavnímu styku.⁴⁵

Základní skutková podstata uvedená v § 246 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění novelizačního zákona č. 134/2002 Sb., byla vymezena jako „kdo do ciziny nebo z ciziny zláká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.“ V následujících dvou odstavcích byly pak upraveny kvalifikované skutkové podstaty, které postihovaly pachatele

---

⁴⁴ NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

⁴⁵ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 53.

přísnější trestní sazbou, a to za situace „spáchá-li čin uvedený v základní skutkové podstatě jako člen organizované skupiny, b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, c) spáchá-li takový čin na jiném mladším než osmnáct let, nebo d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.“ Nejprísněji byl pachatel tohoto trestného činu potrestán, pokud naplnil znaky uvedené ve druhé kvalifikované skutkové podstatě, a to konkrétně „a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu.“

Nejdůležitější novelou zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, byla bezesporu ta provedená zákonem č. 537/2004 Sb. Tato novela byla provedena po vstupu České republiky do Evropské unie a značila první krok k harmonizaci českého trestního práva s právem Evropské unie a z velké části byla tehdejší skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi uvedená v § 232a zvláštní části trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění novelizačního zákona č. 537/2004 Sb., totožná se současnou úpravou uvedenou ve zvláštní části trestního zákoníku v § 168.⁴⁶ Znění trestného činu obchodování s lidmi bylo formulováno nikoliv jak dříve pouze ve vztahu k přeshraničnímu obchodování s lidmi, ale nově i ve vztahu k vnitrostátnímu obchodování s lidmi. Rovněž bylo obchodování s lidmi rozšířeno i na další účely, než do této doby pouze za účelem sexuálního vykořisťování.⁴⁷

První základní skutková podstata se stejně jako podle nynější platné právní úpravy vztahovala na osoby mladší osmnácti let a byla v tomto zákoně vymezena v § 232a odst. 1 a to tak, že „kdo přiměl, zjednal, najal, zlákal, dopravil, ukryl, zadržel nebo vydal osobu mladší osmnácti let, aby jí bylo užito a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání, b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, byl za toto jednání potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.“

Druhá základní skutková podstata se oproti tomu vztahovala již ke všem ostatním osobám bez rozdílu věku a pohlaví a byla vymezena v § 232a odst. 2 tak, že „stejně jako v případě první základní skutkové podstaty byl potrestán ten, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí a nebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměl, zjednal, najal, zlákal, dopravil, ukryl, zadržel nebo vydal, aby ho bylo užito a) k pohlavnímu styku

---

⁴⁶ NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

⁴⁷ HOLUŠOVÁ, Barbora, ŠVEC, Jakub. Obchodování s lidmi – přístup Ministerstva vnitra České republiky. In ŠPONDROVÁ Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 37 – 44.

nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání, b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.“ Shodně se současnou právní úpravou je tedy jejich vzájemnou komparací i tady zřejmý požadavek užití určité formy donucení ve vztahu ke zletilým obětem trestného činu obchodování s lidmi a irelevantnost neužití násilí vůči obětem mladším osmnácti let.

Zvláštní skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění novelizačního zákona č. 537/2004 Sb., upravoval ve své zvláštní části v § 232a odst. 3, odst. 4. První kvalifikovaná skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi uvedená v § 232a odst. 3 „trestala pachatele trestného činu obchodování s lidmi odnětím svobody na pět až dvanáct let, a) spáchal-li čin uvedený v některé ze základních skutkových podstat jako člen organizované skupiny, b) vydal-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti, c) spáchal-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, nebo d) spáchal-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci. Druhá přísnější zvláštní kvalifikovaná skutková podstata upravená v § 232a odst. 4 pak „trestala pachatele odnětím svobody na osm až patnáct let, pokud a) způsobil činem uvedeným v některé ze základních skutkových podstat těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek, b) spáchal takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, nebo c) spáchal takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.“ Stejně jako v případě základních skutkových podstat i v případě kvalifikovaných skutkových podstat došlo podle mého názoru oproti předchozím právním úpravám k výraznému posunu a kroku vpřed směrem k úspěšnému potírání černého obchodu s lidmi.

Myslím si, že změnou trestního zákona č. 140/1961 Sb., provedenou novelizačním zákonem č. 537/2004 Sb., a přijetím výše uvedeného znění trestného činu obchodování s lidmi, Česká republika úspěšně splnila závazky pro ni vyplývající z mezinárodních smluv a dala tak prostor zákonodárci k jejímu dalšímu zdokonalování a snaze efektivně potírat obchodování s lidmi na území České republiky.⁴⁸

---

⁴⁸ NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.

3 Obchodování s lidmi dle trestního zákoníku

Současná úprava zvláště závažného zločinu obchodování s lidmi je obsažena v trestním zákoníku, v hlavě druhé mezi trestnými činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, v dílu prvním mezi trestnými činy proti svobodě, a to konkrétně v § 168. „Toto ustanovení reaguje na opatření EU v oblasti boje proti obchodování s lidmi a proti trestné činnosti páchané na dětech (jedná se o rámcové rozhodnutí Rady z 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi (2002/629/SVV), rámcové rozhodnutí Rady o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii (2004/68/JHA)).“⁴⁹ Ustanovení § 168 trestního zákoníku nově oproti předchozím právním úpravám, které se vztahovaly pouze na mezinárodní obchod s lidmi, zahrnuje obchodování s lidmi obecně, tedy jak na mezinárodní úrovni, tak na vnitrostátní úrovni.⁵⁰

Celosvětově jsou za nejčastější oběti obchodování s lidmi považovány takové osoby, které se vyznačují vyšší mírou zranitelnosti. Primárně se jedná o ženy, děti a osoby ze slabších sociálních poměrů, převážně tedy osoby nemajetné. Zejména ženy a děti jsou obvykle pro pachatele snadnými oběťmi už i proto, že jsou obecně pojmány za méně informované a využitelnější k více formám vykořisťování. Pokud se týká osob ze slabších sociálních poměrů, pak u těchto přichází rovněž v úvahu určitá forma spolupráce s pachateli trestného činu obchodování s lidmi, a to z důvodu silné finanční motivace a touze po vysokém zisku s malými náklady, který by mohl přispět k jejich lepšímu životu.⁵¹

Cílem zákonodárce v rámci úpravy obchodování s lidmi by bezesporu mělo být vyřešení případného trestněprávního postihu obětí obchodování s lidmi za protiprávní vstup na území cizího státu a za účast na protiprávních aktivitách pachatelů,⁵² přičemž tato účast může být ze strany obětí dobrovolná. V některých případech obchodování s lidmi dochází k účasti obětí na páchání trestné činnosti, když v tomto směru mohou mít samotné oběti zájem na tom, aby k jejímu spáchání došlo, neboť z ní mají určitý prospěch.

---

⁴⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 233.

⁵⁰ LINHARTOVÁ, Karolína. Právní úprava obchodování s lidmi v České republice. *Trestní právo*, 2008, roč. 12, č. 6, s. 25 – 29.

⁵¹ COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 30.

⁵² LINHARTOVÁ, Karolína. Právní rámec boje proti obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 7 - 8, s. 41 – 43.

3.1 Objekt a předmět trestného činu obchodování s lidmi

„Objektem trestného činu obchodování s lidmi je v širším slova smyslu osobní svoboda ve smyslu svobody pohybu i svobody rozhodování.“⁵³ V užším slova smyslu je to pak zájem společnosti na tom, aby byla respektována a chráněna lidská důstojnost, život a zdraví a rovněž zájem na zvýšené ochraně osob mladších osmnácti let, když právě osoby mladší osmnácti let jsou zákonným ustanovením § 168 trestního zákoníku chráněny absolutně.⁵⁴ Ovšem pokud se týká kvalifikovaných skutkových podstat, rozlišujeme ještě další zájmy, jejichž ochrana je státem sledována. Tyto zájmy budou zmíněny dále.

Ustanovení § 168 trestního zákoníku obsahuje dvě základní skutkové podstaty, jejichž rozdíl se nachází primárně v předmětu útoku. V první základní skutkové podstatě je předmětem útoku dítě, tedy osoba mladší osmnácti let.⁵⁵ Předmětem ochrany druhé základní skutkové podstaty obchodování s lidmi jsou všechny osoby starší osmnácti let, a to jak ženského, tak mužského pohlaví. Jelikož jde oproti dětem o osoby zpravidla plně způsobilé k právním úkonům, které si uvědomují následky svého jednání, je trestní postih pachatele, který spáchal trestný čin obchodování s lidmi na těchto osobách, podmíněn skutečností, která neumožňuje poškozenému svobodně se rozhodovat, tedy pachatel musí vůči oběti užít některého ze způsobů jednání vymezených ve druhé základní skutkové podstatě, které oběť staví do určitého nevýhodného postavení oproti pachateli.⁵⁶

3.2 Znaky základních skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi

Zákonné ustanovení upravující trestný čin obchodování s lidmi je vymezeno tak, aby se trestní postih vztahoval nejen na jeho mezinárodní formu, ale rovněž na jeho spáchání na vnitrostátní úrovni.⁵⁷ Tímto rozšíření trestněprávního postihu i na vnitrostátní formy obchodování s lidmi trestní zákoník reaguje na situaci, že je Česká republika považována za

---

⁵³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 583.

⁵⁴ KALIBOVÁ, Klára. *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy (La Strada Česká republika, o.p.s.)* [online]. 2008 [cit. 20. února 2016], s. 16. Dostupné na <www.strada.cz/images/.../osl_problematicke_momenty_legislativy.pdf>.

⁵⁵ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁵⁶ *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Část první. Obecná část, hlava II. ze dne 25. 2. 2008.* Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008, tisk č. 410/0.

⁵⁷ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

zemi zdrojovou, cílovou i tranzitní.⁵⁸ Zákonné ustanovení § 168 trestního zákoníku obsahuje dvě základní skutkové podstaty a tři kvalifikované skutkové podstaty. První základní skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi upravená v § 168 odst. 1 trestního zákoníku jej charakterizuje tím způsobem, že pachatel obět', v tomto případě dítě, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá, aby jí bylo jinou osobou užito k některé z forem vykořisťování upravených pod písmeny a) až e). Těmito formami jsou podle stejného ustanovení trestního zákoníku: užití k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla, k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla, k službě v ozbrojených silách, k otroctví nebo nevolnictví, nebo k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.

„Obchodování s dětmi je trestné, dopustí-li se ho pachatel způsobem a za účelem uvedeným v tomto ustanovení. Na rozdíl od druhé skutkové podstaty (obchodování s dospělými osobami) není pro trestní odpovědnost pachatele zapotřebí, aby bylo vůči dítěti použito násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, použito lsti, zneužito omylu, tísně nebo závislosti.“⁵⁹ Pokud se týká vymezeného jednání, pak toto představuje taxativní výčet, který není možné samovolně rozšiřovat.

Druhá základní skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi upravená v § 168 odst. 2 trestního zákoníku na rozdíl od první základní skutkové podstaty trestně postihuje pachatele, který vůči dospělé osobě použije násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužije jejího omylu, tísně nebo závislosti, proto aby ji přiměl, zjednal, najal, zlákal, svedl, dopravil, ukryl, zadržoval, přijal nebo vydal jiné (další osobě), kteřá pak obět' užije k některé z forem vykořisťujícího jednání, přičemž tato jednání jsou vymezena stejně, jako v případě první základní skutkové podstaty. Skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi tedy dle zákonné dikce postihují pouze obchodníka s lidmi a nikoliv samotného vykořisťovatele. Přičemž vykořisťovatel bude trestně odpovědný za spáchání jiného trestného činu. Znakem ani jedné ze základních skutkových podstat není úplatnost, ačkoliv ve většině případů bude právě úplatnost hlavním atributem.⁶⁰

Ve vztahu k jednání pachatele vymezeného v základních skutkových podstatách se dle

---

⁵⁸ *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Část první. Obecná část, hlava II. ze dne 25. 2. 2008.* Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008, tisk č. 410/0.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 4. vydání. Praha: Leges, 2013 s. 33.

⁶⁰ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

mého názoru jeví problematický výklad pojmu „zjedná“, „zláká“ a „najme“. Zjednáním se myslí uzavření smlouvy či dohody, přičemž tato může být uzavřena i konkludentně. Tato smlouva či dohoda musí směřovat k tomu, aby oběti bylo užito k některému z vykořisťujících jednání, které jsou vymezeny ve skutkové podstatě. Vzhledem k tomu, že se jedná o uzavření dvoustranné smlouvy či dohody, musí být dán projev vůle obou stran, a to jak pachatele, tak poškozeného. Podle ustálené právní teorie není podstatné, zda si oběť uvědomuje skutečný význam takto uzavřené smlouvy či dohody.⁶¹ Zlákáním se myslí získání oběti k pohlavnímu styku nebo jakýmkoliv jiným formám sexuálního obtěžování či zneužívání,⁶² například za pomoci lákavých slibů, peněz apod.⁶³ „U otroctví může pachatel zneužít např. i sado-masochistických sklonů oběti.“⁶⁴ Vedle toho svedení je blízkým zlákáním, spočívající v tom, že pachatel u oběti úmyslně vzbudí rozhodnutí k některé z forem jejího vykořisťování.⁶⁵

Pokud se týká vymezeného způsobu jednání, které musí pachatel vůči oběti užít, pak i tady se nacházejí určité problematické pojmy, které mohou při svém výkladu činit problémy. Zejména jde podle mého názoru o pojmy „za použití lsti“, „využití tísně“ či „zneužití závislosti“. Lstí se pro účely obchodování s lidmi rozumí vyvolání omylu u jiného s úmyslem ho přimět, zjednat, najmout, zlákat, dopravit, ukrýt, zadržovat, přijmout nebo vydat za účelem, aby ho bylo užito k některému z účelů uvedených v taxativním výčtu. Lstí se obecně zpravidla rozumí i zneužití omylu jiného, které je však v této skutkové podstatě samostatným znakem. Lst nemusí směřovat přímo vůči osobě, která je předmětem obchodování s lidmi, ale může směřovat i vůči jiné osobě, typicky vůči blízkému příbuznému.⁶⁶

Druhý problematický pojem, kdy pachatel využije tísně oběti, se myslí stav, který může být i přechodného rázu, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování. Zejména se jedná o nepříznivé poměry osobního, majetkového či rodinného charakteru, pro něž se oběť ocitá v těžkostech a nesnázích.⁶⁷ Přitom není rozhodující, jak se oběť do stavu tísně dostala, tedy zda si jej způsobila sama nebo zda k tomuto došlo pod vlivem okolností na oběti nezávislých. V tísně se například nachází ta osoba, která je oloupena, bez dokladů, daleko od domova, osoba která přišla o veškerý majetek v důsledku

---

⁶¹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. května 2011, sp. zn. 6 To 26/2011.

⁶² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 583.

⁶³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. května 2011, sp. zn. 6 To 26/2011.

⁶⁴ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

živelné pohromy a v tísní se může rovněž nacházet uchazeč o zaměstnání, pokud to je odůvodněno jeho osobními nebo majetkovými poměry.⁶⁸

Posledním výrazem, který bych chtěla pro jeho složitý výklad objasnit, je zneužití závislosti. Závislostí je stav, v němž nemůže osoba zcela svobodně jednat s ohledem na to, že je v určitém směru odkázána na pachatele, přičemž stačí faktický poměr závislosti (není potřeba, aby stav závislosti vyplýval ze zákona). Stav závislosti může vyplývat z poměru věřitele a dlužníka, poměru zaměstnaneckého, žakovského či služebního apod.⁶⁹ Naproti tomu například postavení manželky nelze považovat za stav závislosti vůči manželovi.⁷⁰

Oproti předchozí právní úpravě současný trestní zákoník obohatil taxativní výčet jednání, za jejichž účelem páchaní trestného činu obchodování s lidmi směřuje o další dvě možná jednání, a to obchodování s lidmi za účelem odběru tkáně, buňky nebo orgánu z těla oběti a za účelem služby oběti v ozbrojených silách.⁷¹ Avšak do roku 2012 nebyl na území České republiky zaznamenán jediný případ, kdy by došlo ke spáchání trestného činu obchodování s lidmi za některým z těchto dvou účelů (statistiky za rok 2010 a 2011).⁷² Naopak bylo podle stejných statistických údajů na území České republiky zaznamenáno nejvíce případů obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování (zhruba 85 %), méně pak za účelem nucených prací (zhruba 15 %). Současně podle dostupných statistických údajů došlo v roce 2011 k vysokému nárůstu obchodování s dětmi, když 12 z 19 zjištěných případů představovalo právě obchodování s dětmi.⁷³ Nicméně skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi se vztahují pouze na jednotlivé formy vykořisťování v nich uvedených a nikoliv na samotné vykořisťování, které je použitelné podle obecných ustanovení.⁷⁴

Za zmínku dále stojí vymezení trestného činu obchodování s lidmi za účelem užití k nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování, neboť právě výraz „k jiným formám

---

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2008, sp. zn. 5 Tdo 1096/2008.

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 579.

⁷⁰ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁷¹ POHL, Michal. *Boj proti obchodování s lidmi v dokumentech EU. Studie č. 5.297* [online]. září 2010 [cit. 10. března 2016], s. 3. Dostupné na <https://invenio.nusl.cz/record/174800/files/nusl-174800_1.pdf>.

⁷² Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 21. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁷³ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 22 - 23. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁷⁴ *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Část první. Obecná část, hlava II. ze dne 25. 2. 2008.* Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008, tisk č. 410/0.

vykořisťování“ je často v praxi problematicky vykládán a vytváří překážku, která má za následek neobjasnění spáchané trestné činnosti.⁷⁵ Tento znak je naplněn „např. jednáním pachatele, který dopraví cizí státní příslušníky na území České republiky a poté jim odebere cestovní a osobní doklady, omezuje je ve svobodě pohybu, za vykonanou práci jim nevyplácí odpovídající mzdu, příkazy k práci vynucuje pohrůžkami újmy na zdraví, životě nebo bitím, přičemž uvedené osoby se ocitají ve zranitelném postavení i z důvodu neznalosti prostředí a jazyka v cizí zemi“⁷⁶ a zejména pak, pokud se týká výkladu pojmu „nebo k jiným formám vykořisťování“, tento je třeba vykládat ve vztahu k nuceným pracím a to tak, že „za jinou formu vykořisťování je třeba považovat jakoukoli jinou činnost pachatele, při níž získává z činnosti poškozeného jakýkoli neoprávněný majetkový prospěch.“⁷⁷ Podle současné úpravy je samotný obchodník (pachatel trestného činu obchodování s lidmi) trestně odpovědný za trestný čin obchodování s lidmi a samotný vykořisťovatel je odpovědný v závislosti na intenzitě vykořisťování za jiný, zpravidla méně závažný trestný čin (s ohledem na nejasnost, co vše se myslí jinými formami vykořisťování), např. trestný čin vydírání dle § 175 trestního zákoníku či trestný čin omezování osobní svobody dle § 171 trestního zákoníku⁷⁸. Taková právní úprava je však v rozporu se závaznými evropskými právními dokumenty. Podle zprávy z odboru bezpečnostní politiky za rok 2013 je navrhována novela § 168 trestního zákoníku v tom směru, že by bylo vypuštěno slovo „jiným“ a tím odstraněny uvedené problémy.⁷⁹ Myslím si, že takový krok by byl jistě správný, neboť by jím byl odstraněn jeden z interpretačních problémů. Rovněž by dle mého názoru přispělo ke snadnějšímu odhalování trestného činu obchodování s lidmi za tímto účelem vytvoření pomocného dokumentu, který by vymezoval, co vše se myslí „jinými formami vykořisťování“.

Ve vztahu k oběma základním skutkovým podstatám, je zcela irelevantní, zda oběť trestného činu obchodování s lidmi dala k některému či k některým způsobům vykořisťujícího jednání uvedeného v základních skutkových podstatách, souhlas. Ačkoliv tato skutečnost

---

⁷⁵ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 26. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014, sp. zn. 7 Tdo 1261/2013.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Podle statistických údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo za rok 2014 odsouzeno pro trestný čin omezování osobní svobody dle § 171 trestního zákoníku celkem 114 osob, pro trestný čin vydírání dle § 175 trestního zákoníku celkem 778 osob a naproti tomu za spáchaní trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku bylo ve stejném roce odsouzeno pouze 6 osob. Viz Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistická ročenka kriminality, rok 2014* [online]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

⁷⁹ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013* [online]. Praha, 2014 [cit. 3. března 2016], s. 57. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.

explicitně neplyne ze samotného textu zákona, dovozuje se ze závazných mezinárodních dokumentů, ve kterých je obsažena.⁸⁰ Trestný čin obchodování s lidmi je dokonán momentem, kdy pachatel oběť přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje, přijme nebo vydá k účelu uvedenému pod písmeny a) až e). Dosažení účelu není k dokonání zapotřebí.⁸¹

Okolnost irelevantnosti souhlasu není dle mého názoru zcela správným řešením, neboť by podle mne měl být skutkovými podstatami trestného činu obchodování s lidmi postihován objektivní stav v tom smyslu, že by měla být ve vztahu k dospělým osobám rozlišována situace, kdy k obchodování s lidmi dochází bez souhlasu oběti, a kdy se souhlasem oběti. V situaci, kdy oběť dá ke svému obchodování souhlas (je ochotna dobrovolně strpět některou z forem donucení) a získá za toto kupříkladu finanční prospěch či nelegální vstup na území cizího státu atp., bych viděla jako správné řešení takové osobě neposkytnout stejnou ochranu (nikoliv žádnou) jako oběti, která ke svému obchodování souhlas nedala, ale při poskytování této ochrany odlišit míru ochrany u oběti, která souhlas dala, a která ne.⁸²

Naopak jako zásadní krok směrem k úspěšnému potírání černého obchodu s lidmi považuji rozšíření forem jednání o formu „přijme“, ke které došlo v roce 2013. Tímto krokem jednak Česká republika splnila závazky pro ni vyplývající ze závazných právních dokumentů Evropské unie a jednak začlenila do skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi také možný postih osob, které stojí na straně poptávky po obchodovaných osobách.⁸³

Současně trestní zákoník postihuje osoby, které kořistí z jednání, kterého se dopustí osoba, která spáchá trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 odst. 1 alinea 2 trestního zákoníku, § 168 odst. 2 alinea 2 trestního zákoníku). Použitým výrazem „kořistění“ se v trestním zákoníku myslí jakýkoliv způsob získání majetkové prospěchu ze samotného obchodování s lidmi, jedná se například o získání majetkového prospěchu osobou, která zajistí potřebné doklady za účelem vycestování do jiného státu, dále osoba, která pronajme dům k sexuálnímu vykořisťování apod. Kořistění však předpokládá, že došlo k jednání uvedenému pod alinea jedna.⁸⁴

---

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014, sp. zn. 7 Tdo 1261/2013.

⁸¹ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁸² TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 88.

⁸³ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013* [online]. Praha, 2014 [cit. 3. března 2016], s. 63. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁸⁴ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

Pachatelem trestného činu obchodování s lidmi může být kdokoliv, tedy jak osoba fyzická, přičemž se může jednat o osobu ženského i mužského pohlaví, tak osoba právnická. Pachatel zároveň nemusí mít žádnou zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení, jde tedy o tzv. obecný subjekt. Trestní odpovědnost právnické osoby za spáchání trestného činu obchodování s lidmi je založena na základě § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, v němž jsou vymezeny trestné činy, které může právnická osoba spáchat.

Co se týká subjektivní stránky trestného činu obchodování s lidmi, vyžaduje se úmysl, přičemž „k naplnění skutkové podstaty však postačuje úmysl eventuální.“⁸⁵ Podle mého názoru bude často docházet ke složité důkazní situaci ze strany orgánů činných v trestním řízení ohledně prokázání pachatelova úmyslu, neboť obhajoba pachatele bude ve většině případů postavena na nedostatečném prokázání úmyslu či naopak existenci úmyslu směřujícího ke spáchání jiného (méně závažného) trestného činu. Neprokázaní úmyslu bude pak dle mého názoru v mnohých případech důsledkem nedostatků důkazů a nemožnosti orgánů činných v trestním řízení objasnit všechny znaky skutkové podstaty, a to zejména pro nejednotnost a nejasnost jejich výkladu.

Současně spatřuji problém v nedostatečné pružnosti a informovanosti policejních orgánů ohledně měnících se trendů páchaní trestného činu obchodování s lidmi. Je patrné, že ze strany pachatelů dochází čím dál častěji k propracovanějšímu a důmyslnějšímu páchaní trestného činu obchodování s lidmi a ne všechny orgány činné v trestním řízení dokáží na toto dostatečně rychle zareagovat v tom smyslu, že si správně trestněprávně kvalifikují spáchaný skutek.⁸⁶ Tento problém by se však podle mého názoru mohlo podařit částečně odstranit zvýšením informovanosti a proškolením v oblasti obchodování s lidmi orgánů činných v trestním řízení a samozřejmě zavedením určité periodicity a pravidelnosti jejich účasti na takovýchto programech. Pokud se týká informovanosti státních zástupců a soudců, pak tuto by bylo více než nezbytné razantně zvýšit. Vzhledem k těmto osobám se jako problém jeví skutečnost, že sice v předešlých letech proběhlo určité množství školení a programů, ovšem bez povinnosti účasti jak pro státní zástupce, tak pro soudce. Bylo by vhodné zvýšit proto procento účastníků se pracovníků justice na těchto školeních a programech.⁸⁷ Určitě se

---

⁸⁵ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁸⁶ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 26. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁸⁷ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 30 - 31. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

nejeví jako reálné stanovit povinnost účasti pro všechny pracovníky justice, avšak bylo by vhodné stanovit určitý počet soudců z jednotlivých Krajských soudů a určitý počet státních zástupců z Krajských státních zastupitelství, který by se musel na určeném druhu programů účastnit.

3.3 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi

Dále obsahuje § 168 trestního zákoníku tři kvalifikované skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi, ve kterých je vyjádřena určitá ostrost, zpřísnění trestu pro pachatele trestného činu obchodování s lidmi, který naplní znaky těchto kvalifikovaných skutkových podstat.

První kvalifikovaná skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi je upravena v § 168 odst. 3 trestního zákoníku. Objektem této kvalifikované skutkové podstaty je kromě výše zmíněných navíc zájem státu na ochraně společnosti před organizovaným zločinem.⁸⁸ První kvalifikovaná skutková podstata postihuje pachatele, který navíc buď spáchá tento trestný čin jako člen organizované skupiny, vydá takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti, spáchá takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo spáchá takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci (§ 168 odst. 3 trestního zákoníku).

Co se myslí organizovanou skupinou trestní zákoník ve svých ustanoveních nikde nedefinuje a tento pojem je tedy dovozován soudní praxí a odbornou literaturou. Ustálenou praxí je tedy tento pojem definován jako sdružení alespoň tří osob, v němž jsou jednotlivé úkoly rozděleny mezi jednotlivé členy, v důsledku čehož je činnost organizované skupiny určitým způsobem plánovitá a koordinovaná, když tyto předpoklady zvyšují šanci úspěšného spáchání trestného činu a v souvislosti s tím i jeho škodlivost. Organizovaná skupina nemusí být zřízena jako trvalá pro dlouhodobé páchaní trestné činnosti, ale může být zřízena i jako ad hoc pro spáchání jediného trestného činu.⁸⁹

Variantou uvedenou pod písmenem b), tedy vydání v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti, se ze zákonné dikce myslí hrozba těžké újmy na zdraví nebo smrti a nikoliv vznik těžké újmy na zdraví nebo smrti, neboť v takové situaci by se jednalo o kvalifikovanou

---

⁸⁸ KALIBOVÁ, Klára. *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy (La Strada Česká republika, o.p.s.)* [online]. 2008 [cit. 20. února 2016], s. 16. Dostupné na <www.strada.cz/images/.../osl_problematicke_momenty_legislativy.pdf>.

⁸⁹ SÝKORA, Michal. *Organizovaná (zločinecká) skupina* [online]. pravni prostor.cz, 20. května 2014 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/organizovana-zlocinecka-skupina>>.

skutkovou podstatu uvedenou ve čtvrtém odstavci. „Ovšem u této alternativy je potřeba poznamenat, že na rozdíl od ostatních, kde se po subjektivní stránce vyžaduje alespoň eventuální úmysl, v tomto jediném případě postačí nedbalost.“⁹⁰

Druhou ze tří kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi trestní zákoník upravuje v § 168 odst. 4. Znaky druhé kvalifikované skutkové podstaty naplní pachatel, pokud způsobí činem uvedeným v některé ze základních skutkových podstat těžkou újmu na zdraví, spáchá takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo spáchá takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Současně rovněž v rámci druhé kvalifikované skutkové podstaty je vedle společného objektu, také zájem státu na své ochraně před organizovaným zločinem.⁹¹

V první z alternativ uvedených ve druhé kvalifikované skutkové podstatě trestného činu obchodování s lidmi se již vyžaduje, aby ke způsobení těžké újmy na zdraví skutečně došlo „a tato újma může být opět způsobena i jen z nedbalosti“⁹². Alternativa uvedená v § 168 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, která vyžaduje spojení s organizovanou zločineckou skupinou působící ve více státech je naplněna v situaci, „jestliže tato skupina působí nejméně ve dvou státech, a to případně včetně České republiky, a protože je i zde v rámci subjektivní stránky potřeba úmysl, musí pachatel vědět, že jde o organizovanou skupinu ve shora uvedeném smyslu, která působí nejméně ve dvou státech.“⁹³

Poslední z kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi je uvedena v § 168 odst. 5 trestního zákoníku a postihuje toho pachatele, který způsobí činem uvedeným v jedné ze základních skutkových podstat smrt. S ohledem na vzniklý následek se zcela jednoznačně jedná o nejpřísnější kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu obchodování s lidmi. V porovnání s trestným činem vraždy, který je upraven v § 140 trestního zákoníku může být skutek, který má za následek způsobení smrti, posuzován podle skutkových podstat trestného činu obchodování s lidmi jenom v situaci, kdy je smrt způsobena z nedbalosti. Pokud je smrt oběti způsobena úmyslně, musí být pachatelovo jednání posuzováno jako trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku v souběhu

---

⁹⁰ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁹¹ KALIBOVÁ, Klára. *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy (La Strada Česká republika, o.p.s.)* [online]. 2008 [cit. 20. února 2016], s. 16. Dostupné na <www.strada.cz/images/.../osl_problematicke_momenty_legislativy.pdf>.

⁹² GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

⁹³ Tamtéž.

s trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku.⁹⁴

Vzhledem ke skutečnosti, že trestný čin obchodování s lidmi je zvlášť závažným zločinem, je už i jeho samotná příprava trestná. Tato skutečnost je jednak vyjádřena v § 168 odst. 6 trestního zákoníku a jednak vyplývá z obecné části trestního zákoníku, konkrétně z § 20.

---

⁹⁴ GŘIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

4 Monitoring a odhalování trestného činu obchodování s lidmi

Jak jsem již výše zmínila, v rámci černého obchodu s lidmi je problematické jeho odhalení orgány činnými v trestním řízení a jeho potírání. Ačkoliv oproti předchozím létům v současné době má tato kriminalita sestupnou tendenci, i nadále Česká republika zaznamenává větší část spáchání trestného činu obchodování s lidmi jako neobjasněnou. Na tuto skutečnost má vliv jednak častá důkazní nouze orgánů činných v trestním řízení a jednak chybějící soudní rozhodnutí (mimo soudní rozhodnutí týkající se obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, kterých je velká spousta), které by byly vodítkem pro budoucí rozhodování soudů a výkladů některých problematických pojmů, např. zneužití tísně, závislosti nebo jiné formy vykořisťování.⁹⁵

Pokud se orgány činné v trestním řízení dostanou do důkazní nouze ohledně prokázání všech znaků skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi, dochází ke kvalifikaci pachatelem spáchaného skutku jako jiný, méně závažný trestný čin (např. omezování osobní svobody, vydírání či podvod) už i z toho důvodu, aby protiprávní jednání pachatele nezůstalo bez přiměřené trestní represe. Jako další důvody mající vliv na nedostatečné odhalování této trestné činnosti jsou uváděny vysoká míra latence, vzhledem k nedostatečnému objasnění problematických pojmů pak nejistota orgánů činných v trestním řízení ohledně toho, jaké důkazní prostředky použít. V důkazní nouzi se často orgány činné v trestním řízení nacházejí zejména ohledně sofistikovanějších forem donucení, které jsou v poslední době častější, než typické násilí, jehož dokázání je snadnější.⁹⁶ Myslím si, že české trestní právo procesní obsahuje dostatek důkazních prostředků, které orgány činné v trestním řízení mají k dispozici při odhalování trestné činnosti. Ovšem pokud se týká klasických důkazních prostředků (jako například výslech svědka, ohledání místa činu, provedení listinný důkaz atp.), tak dosavadní zkušenosti Služby kriminální policie a vyšetřování potvrzují, že tyto „tradiční“ prostředky a metody jsou pro boj s organizovanou kriminalitou neúčinné.⁹⁷

K odhalování trestného činu obchodování s lidmi, jakožto organizovaného zločinu, v našem trestním právu slouží zejména operativně pátrací prostředky. Tyto prostředky mohou

---

⁹⁵ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 26. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 [cit. 15. března 2016], s. 21. Dostupné na <<http://www.ok.cz/iksp/docs/374.pdf>>.

být užity jak v počáteční fázi, která slouží k samotnému odhalení trestné činnosti, zjištění organizační struktury organizované skupiny nebo vytipování pachatele, tak již v průběhu následného trestního stíhání, ovšem za stanovených zákonných podmínek (§ 158f trestního řádu). Operativně pátrací prostředky jsou upraveny v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), konkrétně v § 158b trestního řádu, a jsou podřízeny určité formě povolovacího a kontrolního režimu, přičemž pro jejich použití musí být splněny striktně dané podmínky (použití operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem, než získání skutečností důležitých pro trestní řízení, lze je použít jenom v situaci, kdy nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo by jeho účel byl podstatně ztížen a práva a svobody osob lze omezit jen v nezbytně nutné míře).⁹⁸ Důvodem pro takovýto postup je zejména skutečnost, že při jejich použití může docházet k zásahu do základních lidských práv a svobod.⁹⁹ Pokud jsou operativně pátrací prostředky prováděny způsobem, který stanoví trestní řád, lze pak při nich získané zvukové, obrazové a jiné záznamy použít jako důkaz (§ 158b odst. 3 trestního řádu).

Jedním z nejdůležitějších operativně pátracích prostředků, které slouží k odhalování trestného činu obchodování s lidmi, je použití agenta. Jedná se o operativně pátrací prostředek, v rámci kterého pověřený agent vystupuje se zastíráním skutečného účelu své činnosti a často agent skrývá svou skutečnou identitu, přičemž má vytvořenu identitu falešnou (pomocí legendy o jeho existenci).¹⁰⁰ Tento operativně pátrací prostředek lze užít pouze v přesně stanovených případech, přičemž podmínky jeho použití jsou oproti jiným operativně pátracím prostředkům přísnější.¹⁰¹ Použití agenta české trestní právo upravuje v § 158e trestního řádu. Ačkoliv se jedná o jeden z nejefektivnějších důkazních prostředků pro odhalování organizovaného zločinu vůbec, i tento skýtá určité nedostatky a mezery. Jako hlavní nedostatek spatřuji vymezení okruhu osob, které mohou být agentem podle tohoto ustanovení. Podle § 158e odst. 2 trestního řádu „je agentem příslušník Policie České republiky nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů plnící úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem, vystupující zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti.“ Podle příslušného ustanovení trestního řádu o použití agenta rozhoduje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je činný státní zástupce podávající návrh na použití agenta. V tomto případě bych jako řešení viděla

---

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 433.

⁹⁹ MUSIL, Jan. Úloha policie v evropském kontinentálním trestním procesu. *Kriminalistika*. 199, č. 1, s. 5 – 17.

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 435.

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 811.

rozšíření okruhu osob, samozřejmě pod určitým povolením a schválením státního zástupce, které mohou vystupovat v pozici agenta (například možnost použít jinou osobu, než příslušníka českých bezpečnostních sborů, pokud je takové použití nezbytně nutné a mohlo by posloužit k objasnění trestné činnosti). K tomuto kroku by dle mého názoru bylo vhodné rozšířit řady příslušníků bezpečnostních sborů České republiky o další osoby z různých oborových odvětví.

Jako další zásadní nedostatek, který by se mnou výše navrhovaným řešením mohl odstranit, shledávám nedostatečnou spolupráci se zeměmi, ze kterých jsou oběti obchodování s lidmi do České republiky často dováženy, neboť obvykle je za tuto trestnou činnost postihována pouze tzv. „malá ryba“ a osoba, která obchodování s lidmi skutečně organizuje a řídí, se často nachází v zahraničí a české orgány činné v trestním řízení nemají dle mého názoru možnost tuto osobu odhalit i s ohledem na skutečnost, že agentem může být pouze osoba, která je příslušníkem českého bezpečnostního sboru. Je potřeba zdůraznit, že organizovaný zločin bývá ve většině případů nadnárodního charakteru, přičemž tento je často založen na přísném etnickém principu a v takové situaci je velice nesnadné do takovéto skupiny začlenit příslušníka českého bezpečnostního sboru.¹⁰²

Dále bych chtěla porovnat se slovenskou trestněprávní úpravou agenta možnost použití „agenta provokatéra“, když oproti České republice, kde zakazujeme použití „agenta provokatéra“ a pachatel, který byl tímto k trestné činnosti vyprovokován, jedná beztrestně, Slovenská republika v určitých situacích jeho požití připouští (viz § 117 zákona č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok). Konkrétně jej slovenský trestný poriadok připouští tehdy, pokud jde o korupci veřejného činitele anebo zahraničního veřejného činitele a zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by pachatel spáchal takový čin i tehdy, pokud by nebyl vydán příkaz k použití agenta. Samozřejmě vše za podmínky, že jednání agenta je v souladu s účelem trestného poriadku a je úměrné protiprávnosti konání, na jehož odhalování, zjišťování anebo usvědčování se agent podílí.¹⁰³ Avšak proti použití „agenta provokatéra“ existuje spousta rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky, přičemž jeho použití opakovaně zakazují s odůvodněním, že právě tímto operativně pátracím prostředkem může docházet k intenzivnímu zásahu do základních lidských práv a svobod,

---

¹⁰² KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 8, s. 224 - 231.

¹⁰³ FENYK, Jaroslav, ŠANTA, Ján. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. *Trestní právo*. 2007, č. 3, s. 3-12.

jejichž ochrana je primárním cílem státu.¹⁰⁴ V situaci, kdy bychom v našem trestním právu procesním připustili obdobnou úpravu, jakou obsahuje slovenský trestný poriadok, mohlo by ze strany nasazených příslušníků bezpečnostních sborů docházet ke zneužití jejich pozice a určité nekontrolovatelnosti jejich jednání. Myslím si, že k pozitivnímu účinku operativně pátracího prostředku použití agenta sloužícího k odhalování trestného činu obchodování s lidmi by stačilo, pokud by příslušníci bezpečnostních sborů byli lépe proškolení ohledně dané problematiky a rovněž pokud by jejich řady byly rozšířeny o specialisty z odvětví, v rámci kterých nejčastěji dochází k obchodování s lidmi (například pracovníci inspektorátu práce, sociální pracovníci, atp.).

V neposlední řadě se jako stále diskutované téma s možností použití agenta vyskytuje jeho beztrestnost za případné spáchání trestného činu v souvislosti se získáváním důkazů a odhalováním trestné činnosti. Zaručení beztrestnosti agenta je důležité už z psychologického hlediska pro toho příslušníka českých bezpečnostních sborů, který má jako agent vystupovat. Samozřejmě je zcela pochopitelné, že v situaci, kdy by takové osobě nebyl zaručen dostatek jistoty, že nebude za své úkony vedoucí k odhalení trestné činnosti beztrestná, jistě by existovala neochota příslušníků českých bezpečnostních sborů být jako agent do zločineckého prostředí nasazena. České trestní právo upravuje beztrestnost agenta v hmotném právu, konkrétně v § 363 trestního zákoníku.¹⁰⁵ Dobrodiní trestního zákoníku vymezuje ve svém § 363 odst. 2 taxativním výčtem trestné činy, za jejichž spáchání je agent beztrestný. Tento výčet obsahuje velkou spoustu trestných činů, které jsou logicky řazeny, avšak s ohledem na tento charakter (taxativní výčet), je vyloučeno jeho rozšíření na další neuvedené trestné činy. Ohledně varianty *de lege ferenda* změny taxativního výčtu na demonstrativní výčet, který by zajistil nasazenému agentovi možnost v kritické situaci účinně jednat, aniž by musel předem složitě zvažovat konkrétní formulace trestných činů, u kterých je mu přiznána beztrestnost, se nepřikláním přímo k jeho změně, avšak navrhovala bych jeho doplnění o určité krizové situace, které by vyloučily trestní odpovědnost agenta.¹⁰⁶ Opětovně bych zmínila trestněprávní úpravu Slovenské republiky, která poměrně dobrým způsobem upravuje beztrestnost agenta při plnění jeho úkolů, když konkrétně jeho beztrestnost vztahuje na

---

¹⁰⁴ KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 [cit. 15. března 2016], s. 38. Dostupné na <<http://www.ok.cz/iksp/docs/374.pdf>>.

¹⁰⁵ KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 [cit. 15. března 2016], s. 41 - 52. Dostupné na <<http://www.ok.cz/iksp/docs/374.pdf>>.

¹⁰⁶ KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 [cit. 15. března 2016], s. 42 - 43. Dostupné na <<http://www.ok.cz/iksp/docs/374.pdf>>.

situace, kdy byl pachatel ke spáchání trestného činu donucený ze strany zločinecké nebo teroristické skupiny, ve které působí, anebo pokud spáchá trestný čin v důvodné obavě o svůj život nebo zdraví anebo o zdraví či život blízké osoby, přičemž dále jsou vymezeny výjimky z toho dobrodiní (doslovně viz § 30 zákona č. 300/2005 Z.z., trestný zákon). Myslím si, že v tomto ohledu je slovenská trestněprávní úprava řešena lépe, jak česká a navrhovala bych v budoucnu zvolení podobného způsobu úpravy beztrestnosti agenta, zejména zapracování podobného způsobu vymezení činu jinak trestného, v rámci kterého by byly podobně jako to má slovenská trestněprávní úprava, zapracovány okolnosti, které vyloučí trestní odpovědnost agenta.

Druhým využitelným operativně pátracím prostředkem v rámci odhalování trestného činu obchodování s lidmi je bezesporu sledování osob a věcí. Sledování osob a věcí je upraveno v § 158d trestního řádu. Tímto operativně pátracím prostředkem se myslí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Trestní řád rozlišuje dva druhy sledování, a to sledování, při kterém mají být pořízeny zvukové, obrazové či jiné záznamy a sledování, při kterém má být zasaženo do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství nebo má být zjišťován obsah jiných písemností či jiných záznamů, které jsou uchovávány v soukromí za použití technických prostředků.¹⁰⁷

Dalším problematickým jevem, pokud se týká odhalování trestného činu obchodování s lidmi, považuji nesnadnou identifikaci obětí této trestné činnosti orgány činnými v trestním řízení, neboť tyto často podléhají opakovanému násilí, které může mít charakter jak fyzického, tak psychického násilí a právě ze strachu z opakovaného vystavení násilí se oběti skrývají v ústraní a nejsou ochotny se samy s orgány činnými v trestním řízení spojit za účelem jejich ochrany a odhalení trestné činnosti (když právě často oběti jsou jedinými svědky). Možným řešením by mohlo být větší zaměření na předběžnou prevenci a to i v jiných oblastech práva, než je právo trestní, zejména by měla být namířena ke snaze odstranit příčiny, díky kterým k obchodování s lidmi dochází.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiri a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 434.

¹⁰⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Psychologické aspekty trestného činu „obchodování s lidmi“. *Policista* [online]. 2007, č. 1 [cit. 22. března 2016]. s. 6. Dostupné na <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/01/prpsychas.pdf>>.

5 Trestné činy související

Kromě trestného činu obchodování s lidmi obsahuje trestní zákoník spoustu dalších trestných činů, které svým obsahem souvisejí s trestným činem obchodování s lidmi, a to buď tak, že bývají páčány současně s trestným činem obchodování s lidmi či jejich vzájemný souběh trestní zákoník vylučuje.

Mezi související trestné činy bych zařadila některé trestné činy proti životu a zdraví (a to konkrétně trestný čin vraždy - § 140 trestního zákoníku, těžké ublížení na zdraví - § 145 trestního zákoníku, ublížení na zdraví - § 146 trestního zákoníku, neoprávněné odebrání tkání a orgánů - § 164 trestního zákoníku, nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány - § 165 trestního zákoníku, odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu - § 166 trestního zákoníku a nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem - § 167 trestního zákoníku), dále bych mezi související trestné činy zařadila některé trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (konkrétně trestný čin svěřeni dítěte do moci jiného - § 169 trestního zákoníku, trestný čin zbavení osobní svobody - § 170 trestního zákoníku, omezování osobní svobody - § 171 trestního zákoníku, zavlčení - § 172 trestního zákoníku, braní rukojmí - § 174 trestního zákoníku, vydírání - § 175 trestního zákoníku a neposlední řadě rovněž porušování domovní svobody - § 178 trestního zákoníku). Jako další bych zmínila některé trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, když právě v této skupině trestných činů se rovněž nachází některé, které velmi úzce souvisí s trestným činem obchodování s lidmi (například trestný čin kuplířství - § 189 trestního zákoníku, šíření pornografie - § 191 trestního zákoníku), dále například některé trestné činy proti rodině a dětem (například trestný čin únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou - § 200 trestního zákoníku). V neposlední řadě bych mezi související trestné činy zařadila některé z trestných činů proti majetku a z trestných činů ve věcech veřejných, kde je důležitý zejména trestný čin uvedený v § 361 trestního zákoníku - účast na organizované zločinecké skupině a rovněž některé z forem trestné součinnosti.

V jednotlivých hlavách zvláštní části trestního zákoníku najdeme spoustu dalších trestných činů, které mohou svým obsahem souviset s trestným činem obchodování s lidmi. Mým cílem v rámci této kapitoly však není vyjmenovat veškeré trestné činy, které přicházejí v úvahu, ale vybrat ty dle mého názoru nejdůležitější a nejvíce související trestné činy, když právě tím, že vybrané trestné činy bývají často páčány současně s trestným činem

obchodování s lidmi, chci zdůraznit závažnost a nebezpečnost této organizované trestné činnosti.

Mezi hlavní trestné činy, které bývají často páčány s trestným činem obchodování s lidmi společně a za které může být jejich pachatel trestně stíhán v jednočinném souběhu s tímto trestným činem, bych zařadila zejména trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 340 trestního zákoníku a trestný čin zavlčení dle § 172 trestního zákoníku.¹⁰⁹

Dále se pak zaměřím na vybrané trestné činy, u kterých je naopak jednočinný souběh s trestným činem obchodování s lidmi vyloučen, a tedy pachatel se může jedním skutkem dopustit buď trestného činu obchodování s lidmi, anebo některého z mnoha vybraných trestných činů. Stručně rozeberu trestný čin kuplířství dle § 189 trestního zákoníku, trestný čin svěření dítěte do moci jiného dle § 169 trestního zákoníku a trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů dle § 164 trestního zákoníku.¹¹⁰

5.1 Trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice

Jako první se zaměřím na trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice, upravený ve zvláštní části trestního zákoníku v dílu čtvrtém (jiné rušení činnosti orgánu veřejné moci) v hlavě IX mezi trestnými činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci, a to pod § 340. Tento trestný čin navazuje na rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu.¹¹¹ „Objektem trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice je zájem státu na kontrole osob, které překračují jeho státní hranici. Tento zájem vyplývá z potřeby dostát našim mezinárodním závazkům, regulovat nelegální migraci, bojovat proti mezinárodnímu zločinu apod.“¹¹²

Zákonné ustanovení § 340 trestního zákoníku obsahuje jednu základní skutkovou podstatu a tři kvalifikované skutkové podstaty. Základní skutková podstata, uvedená v § 340 odst. 1 trestního zákoníku, postihuje pachatele, který pro jiného organizuje nedovolené

---

¹⁰⁹ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 124.

¹¹² RIZMAN, Stanislav. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3212-3217 (§ 340 trestního zákoníku).

překročení státní hranice nebo jinému umožní či mu pomáhá nedovoleně překročit státní hranici nebo jinému po nedovoleném překročení státní hranice umožní či mu pomáhá přepravit se přes území České republiky nebo takové přepravení organizuje.

Co se týká objektivní stránky základní skutkové podstaty, tak tato je fakticky vyjádřena ve formě účastenství, když zákonodárce toto považuje za jednání pachatele a nikoliv za jednání účastníka. Zákon kriminalizuje vedle organizování nedovoleného překročení státní hranice rovněž i pomoc při nelegálním tranzitu osob přes území České republiky. V rámci charakteristiky trestného činu samotného se jedná o formální trestný čin, k jehož dokonání dochází samotným jednáním pachatele vymezeným ve skutkové podstatě a nikoliv skutečností, že osoba, vůči které je činnost vyvíjena, tuto hranici skutečně překročila.¹¹³ „Ke spáchání tohoto trestného činu tedy dojde i v situaci, kdy pachatel dopraví osobu, která již dříve nedovoleně překročila státní hranice České republiky, dále do vnitrozemí sousedních států nebo do dalších zemí, za předpokladu, že pomoc přislíbí před jejím překročením státních hranic České republiky.“¹¹⁴ Stejně jako v případě trestného činu obchodování s lidmi, je i v případě trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice už i samotná příprava trestná (§ 340 odst. 5 trestního zákoníku).

„Podle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku po vstupu České republiky do schengenského prostoru lze toto ustanovení aplikovat pouze na tzv. vnějších schengenských hranicích vzdušného typu nebo při dočasném znovuzavedení kontrol na tzv. vnitřních pozemních schengenských hranicích. V науce i praxi se však vyskytuje i názor opačný, že se toto ustanovení uplatní i na tzv. vnitřních hranicích, neboť pouhé zrušení kontrol na vnitřních hranicích automaticky neznamená možnost zcela volně kdykoliv a kdekoliv hranice překračovat.“¹¹⁵ Osobně se přikláním spíše k oponentnímu názoru prezentovanému tím, že i po vstupu České republiky do schengenského prostoru může být trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice spáchán jak v rámci vnějších schengenských hranic vzdušného typu, tak v rámci vnitřních schengenských hranic, neboť existují případy, kdy i v rámci schengenského prostoru není dovolené pro určité osoby organizovat přepravu či je přepravovat z jednoho státu do druhého.¹¹⁶

---

¹¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 466.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. října 2007, sp. zn. 11 Tdo 938/2007.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 465.

¹¹⁶ Například nelegální přeprava migrantů.

„Jedním z klíčových znaků trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice je ten vyjádřený slovy „státní hranice“. Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba uvedený znak chápat tak, že jde pouze o státní hranice České republiky se sousedními státy, nikoli tedy o jakékoli státní hranice mezi kterýmikoli státy.“¹¹⁷

Pokud se týká pachatele tohoto trestného činu, jsem přesvědčena, že by kromě osoby, která naplňuje znaky základní skutkové podstaty, měla být rovněž v určité míře trestně postihována i osoba, pro kterou je nedovolené překročení státní hranice organizováno, neboť tato osoba se na páčání trestné činnosti podílí. Myslím si, že iniciativa k spáchání tohoto trestného činu pochází obvykle od osoby, která má zájem na tom, aby mohla nedovoleně překročit státní hranici například pod slibem finanční odměny a i přesto není taková osoba trestně stíhána za účastenství na páčání trestné činnosti ve formě pomoci. Současně pokud se týká souběhu s trestným činem obchodování s lidmi, je zřejmé, že v té části, ve které oběť nedovoleně překračuje státní hranici, přičemž tak činí dobrovolně, se částečně podílí rovněž na spáchání trestného činu obchodování s lidmi, avšak z pohledu trestního zákoníku se nejedná o spolupachatelství, byť částečně, ale taková osoba je „pouhou“ obětí.

5.2 Trestný čin zavlečení

Druhým trestným činem, který může být spáchán společně s trestným činem obchodování s lidmi v jednočinném souběhu, zasahuje do svobody člověka, a kterému budu v rámci této kapitoly věnovat prostor, je trestný čin zavlečení. Stejně jako předchozí trestné činy, je i tento upraven ve zvláštní části trestního zákoníku v dílu prvním (trestné činy proti svobodě), v hlavě II mezi trestnými činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, pod § 172.

Objektem tohoto trestného činu je osobní svoboda ve smyslu volného pohybu člověka, když chráněna je bez ohledu na státní příslušnost daného jedince.¹¹⁸ Svoboda pohybu a pobytu je chráněna samotnou Listinou základních práv a svobod, neboť se jedná o ústavně zaručené právo občanům České republiky uvedené v jejím čl. 14.¹¹⁹

Ustanovení upravující trestný čin zavlečení obsahuje dvě základní skutkové podstaty a dvě kvalifikované skutkové podstaty. „V případě obou základních skutkových podstat se

---

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. října 2007, sp. zn. 11 Tdo 938/2007.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1719-1726 (§ 172 trestního zákoníku).

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 238.

jedná o trvající trestný čin, který trvá tak dlouho, dokud je udržován protiprávní stav.“¹²⁰ První základní skutková podstata trestá pachatele, který jinou osobu zavléče do ciziny, přiměje ji, aby se do ciziny odebrala, nebo ji odvrací od návratu z ciziny (§ 172 odst. 1 trestního zákoníku). Druhá základní skutková podstata oproti první trestá toho, kdo jiného zavléče z ciziny do České republiky, nebo jej přiměje, aby se do České republiky odebral, či jej odvrací od návratu z České republiky (§ 172 odst. 2 trestního zákoníku). V případě obou základních skutkových podstat je dle zákonné dikce potřeba, aby pachatel použil lsti, násilí nebo hrozby násilí nebo jiné újmy.

Trestný čin zavléčení jako související trestný čin, jsem si vybrala z důvodu, že „se jedná o speciální těžký případ omezování osobní svobody“¹²¹ a myslím si, že vedle trestného činu obchodování s lidmi, právě tento trestný čin nejvíce zasahuje do osobní svobody člověka.

5.3 Trestný čin kuplířství

Trestný čin kuplířství je upraven ve zvláštní části trestního zákoníku v hlavě III mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, pod § 189. „Objektem tohoto trestného činu je mravnost a svobodné rozhodování člověka.“¹²²

„Jednání pachatele, který oběť přiměl, zjednal, najmul, zlákal nebo svedl k provozování prostituce, nebo z takového jejího jednání kořistil, nelze kvalifikovat jako trestný čin kuplířství podle § 189 trestního zákoníku, nýbrž jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, který je trestným činem speciálním.“¹²³ Tato specialita se vymezuje ohledně spáchání trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. d) trestního zákoníku.¹²⁴ Aplikační problém, který spočíval v častém zaměňování trestného činu obchodování s lidmi za méně závažný trestný čin kuplířství (když tyto trestné činy se v určitých částech překrývaly), byl částečně odstraněn právě přijetím současného trestního zákoníku, když jím byla zavedena nová formulace trestného činu kuplířství.¹²⁵

---

¹²⁰ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1719-1726 (§ 172 trestního zákoníku).

¹²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 582.

¹²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 612.

¹²³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. května 2011, sp. zn. 6 To 26/2011.

¹²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 614.

¹²⁵ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 24. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

Trestný čin kuplířství obsahuje dvě základní skutkové podstaty uvedeny v jednom odstavci, přičemž tento je rozdělen na dvě aliney, a tři kvalifikované skutkové podstaty.¹²⁶ První základní skutková podstata je upravena v § 189 odst. 1 alinea první trestního zákoníku tak, že postihuje toho pachatele, který jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce a druhá základní skutková podstata je uvedena ve stejném odstavci, avšak ve druhé alinee tím způsobem, že postihuje toho, kdo kořistí z prostituce provozované jiným. „Skutková podstata obsahuje dvě formy jednání: první je jistou obdobou návodu s prvky donucení (přiměje, najme, zláká nebo svede) a druhá obdobou podílnictví (kořistí z prostituce provozované jiným).“¹²⁷

Trestný čin kuplířství zmiňují zejména z toho důvodu, že i nadále je nejčastějším cílem trestného činu obchodování s lidmi sexuální vykořisťování obětí. V mnohých případech, kdy se budou orgány činné v trestním řízení nacházet v důkazní nouzi ohledně odhalování trestného činu obchodování s lidmi a jednání pachatele bude vykazovat podobné znaky jako v případě obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, domnívám se, že bude spáchaný skutek posuzován právě jako trestný čin kuplířství.¹²⁸ Ze strany pachatelů trestného činu obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování bude dle mého názoru často docházet k obhajobě, která se bude týkat chybějícího úmyslu ke spáchání trestného činu obchodování s lidmi a naopak nanejvýš existenci úmyslu ke spáchání trestného činu kuplířství, neboť tento je v trestním zákoníku pojímán jako méně závažný trestný čin. Podle statistických údajů ministerstva spravedlnosti České republiky bylo za rok 2014 odsouzeno pro trestný čin kuplířství celkem 40 osob.¹²⁹

Tento problém by dle mého názoru bylo možné částečně odstranit zefektivněním prostředků sloužících orgánům činným v trestním řízení pro odhalování trestného činu obchodování s lidmi a současně s tímto získáním dostatečného množství důkazních prostředků sloužících pro usvědčení pachatele ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi.

---

¹²⁶ ŠÁMAL, Pavel. ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1869-1873 (§ 189 trestního zákoníku).

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 268.

¹²⁸ Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online]. Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], s. 26. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

¹²⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistická ročenka kriminality, rok 2014* [online]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

5.4 Trestný čin svěření dítěte do moci jiného

Dalším trestným činem, který úzce souvisí s černým obchodem s lidmi, je trestný čin upravený ve zvláštní části trestního zákoníku, v dílu prvním (trestné činy proti svobodě), v hlavě II mezi trestnými činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, a to konkrétně v § 169, když označen je jako trestný čin svěření dítěte do moci jiného. Ve vztahu k trestnému činu obchodování s lidmi se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu, tzn. trestněprávní postih pachatele tohoto trestného činu, bývá mírnější, než v případě trestání pachatele za spáchání trestného činu obchodování s lidmi.¹³⁰ Objektem trestného činu svěření dítěte do moci jiného „je osobní svoboda dítěte ve smyslu svobody rozhodování. Vedlejším objektem je zájem na řádném výkonu péče o dítě příslušnými osobami.“ Předmětem útoku jsou děti, tedy osoby mladší osmnácti let, a to jak ženského, tak mužského pohlaví.¹³¹

Zákonné ustanovení trestného činu svěření dítěte do moci jiného obsahuje jednu základní skutkovou podstatu a dvě přísnější, tedy kvalifikované skutkové podstaty. Základní skutková podstata je upravena v § 169 odst. 1 trestního zákoníku a slovy zákona je vyjádřena tak, že „potrestán bude ten, kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel.“ Následek ve formě adopce nemusí být proveden v souladu s českou právní úpravou, když v praxi půjde nejčastěji o adopci dítěte v cizině.¹³² Pokud se týká pojmu jiný obdobný účel než adopce, který je vyjádřen ve skutkové podstatě, pak tímto se myslí kupříkladu svěření k pěstounské péči či jiné obdobné péči nahrazující rodinnou nebo jinou výchovu.¹³³

Kvalifikované skutkové podstaty, které jsou upraveny v § 169 odst. 2 a 3 trestního zákoníku, pak obsahují výčet jednání, kterého pokud se pachatel dopustí a výčet následků, které když naplní, způsobí vyšší závažnost trestného činu svěření dítěte do moci jiného a tím pádem i přísnější postih pro jeho pachatele.

5.5 Trestný čin neoprávněné odebrání tkání a orgánů

Trestný čin neoprávněné odebrání tkání a orgánů je podle mého názoru jedním z nejzávažnějších trestných činů vůbec a tomuto odpovídá také jeho systematické zařazení ve

---

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 585.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 235.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1700-1705 (§ 169 trestního zákoníku).

zvláštní části trestního zákoníku do hlavy I mezi trestné činy proti životu a zdraví, do dílu pátého (trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem), konkrétně do § 164. Skutková podstata tohoto trestného činu obsahuje dvě základní skutkové podstaty a dvě kvalifikované skutkové podstaty.

V rámci této podkapitoly zmiňuji trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů pouze v té souvislosti, že je vyloučen jeho jednočinný souběh s trestným činem obchodování s lidmi a tyto trestné činy spolu úzce souvisejí. Podrobněji však bude tomuto trestnému činu a trestným činům s tímto souvisejícím, věnována následující kapitola.

6 Obchodování s lidskými orgány

Oproti předchozím kapitolám, které se zabývaly obecně problematikou obchodování s lidmi, se v rámci této kapitoly zaměřím na, v současné době čím dál více vzrůstající, problematiku černého obchodu s lidskými orgány. Ačkoliv se obchodování s lidskými orgány objevovalo již v minulosti, nebylo až do nedávné doby tak viditelným problémem. O závažnost černého obchodu s lidskými orgány mimo jiné svědčí i fakt, že se jej snaží řešit samotná Rada Evropy.¹³⁴ Lidské orgány jsou ve světě poměrně vysoce hodnoceny a pro některé osoby se černý obchod s nimi jeví jako snadno dosažitelný vysoký finanční zisk a tyto osoby jsou pak schopny pro jeho dosažení podstoupit či spáchat cokoliv. Jako jeden z hlavních problémů shledávám nedostatečný trestní postih pachatelů a zejména ne vždy zcela jasný úmysl pachatele či jednoznačné okolnosti pro správnou trestněprávní kvalifikaci spáchaného skutku. V některých případech pašování tělesných orgánů ze zahraničí, kdy jsou tyto postupně předávány několika osobám, je pak těžké určit přesný okruh pachatelů a pak následně jejich jednotlivé úmysly.

Myslím si, že oproti samotnému obchodování s lidmi je problematika černého obchodu s lidskými orgány mnohem závažnější, neboť v mnohých případech jsou obětem tělesné orgány odebírány proti jejich vůli, a pokud není obětí pachatelem okamžitě zavražděna, pak ji čeká život s vážnými zdravotními následky.

Zákaz obchodování s lidmi nalezneme v českém právním řádu vedle trestního zákoníku upraven i v zákoně č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), který vstoupil v platnost dne 30. května 2002 (dále jen „transplantační zákon“). Zákaz vymezuje § 28 transplantačního zákona, když říká: „lidské tělo a jeho části nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod; dárce ani jiné osoby nesmí uplatňovat vůči příjemci žádné nároky; inzerování a reklama za účelem poptávky nebo nabídky orgánů jsou zakázány; obchodování s tkáněmi a orgány odebranými za účelem transplantace je zakázáno“. S ohledem na toto ustanovení transplantačního zákona, vymezuje trestní zákoník ve své zvláštní části řadu trestných činů, které se problematiky nedovolených odběrů tělesných orgánů a jejich transplantací týkají. Zároveň existuje řada mezinárodních dokumentů, která se problematikou

---

¹³⁴ Preambule Úmluvy Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány.

obchodování s lidskými orgány zabývá, a u kterých Česká republika figuruje jako smluvní strana.

V rámci této kapitoly budu nejprve věnovat prostor mezinárodní právní úpravě, následně samotným trestným činům, které s odběry tělesných orgánů souvisejí a to zejména v souvislosti s existencí Úmluvy Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány.

6.1 Mezinárodní úprava obchodování s lidskými orgány

Na mezinárodní úrovni již dlouhou dobu panuje povědomí o tom, že obchodování s lidskými orgány je přetrvávajícím a poměrně rozšířeným problémem. Protože ochrana lidského života a nedotknutelnost osoby patří mezi hlavní cíle nejen na úrovni vnitrostátní, ale i na úrovni mezinárodní, je zcela pochopitelné, že i na mezinárodní úrovni existuje řada dokumentů, které se problematikou obchodování s lidskými orgány zabývají a snaží se páčání tohoto druhu trestné činnosti potírat.¹³⁵

Prvním mezinárodním dokumentem, který bych v této souvislosti chtěla zmínit, je Úmluva Rady Evropy č. 164, která byla vyhlášena ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001 Sb. m.s., o lidských právech a biomedicíně (dále jen „Úmluva o lidských právech a biomedicíně“), v jejímž důsledku byla provedena novela předchozího trestního zákona z roku 1961, s účinností od 1.9.2002, a do trestního zákona z roku 1961 byl začleněn nový trestný čin nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány, když tato skutková podstata byla převzata rovněž do současného trestního zákona.¹³⁶ Úmluva o lidských právech a biomedicíně je právně závazným dokumentem, který se zaměřuje na ochranu lidské důstojnosti. Tato úmluva obsahuje zákaz profitu z obchodu s lidským tělem. Avšak dodatkový protokol k této Úmluvě z roku 2002 z důvodu podpory dobrovolného dárčovství orgánů dovoluje určitou přípustnou kompenzaci výdajů spojených s dárčovstvím, přičemž si klade jako požadavek kompenzaci v rozumné míře.¹³⁷

Jedním z velkých úspěchů vzniklých na půdě Rady Evropy, pokud se týká potírání obchodu s lidskými orgány, je bezesporu vypracování Úmluvy Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány (dále jen „Úmluva proti obchodování s lidskými orgány“). Česká republika byla mezi prvními státy, které se k této Úmluvě připojily, když Vláda České

---

¹³⁵ JEŘÁBKOVÁ, Jana. Obchodování s lidskými orgány a základní právo na vodu. *Bulletin centra pro lidská práva a demokratizaci*, 2015, roč. 7, č. 9, s. 16 – 19.

¹³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 229.

¹³⁷ JEŘÁBKOVÁ, Jana. Obchodování s lidskými orgány a základní právo na vodu. *Bulletin centra pro lidská práva a demokratizaci*, 2015, roč. 7, č. 9, s. 16 – 19.

republiky vyjádřila souhlas s jejím podpisem dne 4. března 2015.¹³⁸ Tento krok ze strany vlády České republiky považuji jako velice dobrý a poměrně překvapivý s ohledem na to, že není zrovna pravidlem, že by Česká republika patřila mezi státy s největším zapojením se na úrovni mezinárodní spolupráce. Avšak prozatím k ratifikaci této Úmluvy nedošlo, ačkoliv se v budoucnu její ratifikace dá předpokládat. Úmluva proti obchodování s lidskými orgány ve svém textu obsahuje požadavek na zavedení příslušných trestných činů, řadu preventivních opatření, návrh sankcí a ochranu obětí této trestné činnosti. Rovněž si Úmluva proti obchodování s lidskými orgány klade jako podmínku zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.¹³⁹

Ze strany České republiky je podle mého názoru dostatečně splněn požadavek na zavedení Úmluvou proti obchodování s lidskými orgány vymezených trestných činů, neboť zvláštní část platného trestního zákoníku obsahuje trestné činy, které se problematikou nedovoleného odběru lidských orgánů a jejich prodeje zabývají. Avšak vedle tohoto považuji ohledně znění některých článků, které Úmluva proti obchodování s lidskými orgány obsahuje, stav českého trestního práva za nedostatečný. Jedná se zejména o čl. 12 Úmluvy proti obchodování s lidskými orgány, který se týká sankcí a opatření a klade na smluvní strany požadavek „na nezbytná legislativní a jiná opatření, která zajistí, aby za spáchání trestných činů zavedených podle této Úmluvy bylo možné uložit účinné, přiměřené a odrazující sankce“ (čl. 12 odst. 1 věta první). Dále v čl. 11 Úmluva proti obchodování s lidskými orgány klade požadavek na smluvní státy, aby učinily taková opatření, která zajistí trestní odpovědnost právnických osob za spáchání trestných činů zavedených podle této Úmluvy. V Úmluvě proti obchodování s lidskými orgány nalezneme řadu dalších doporučení a požadavků na harmonizaci právní úpravy, avšak tyto jsou podle mého názoru Českou republikou, oproti výše zmíněným problematickým bodům, menší překážkou pro efektivní potírání černého obchodu s lidskými orgány a úspěšnou mezinárodní spolupráci s dalšími smluvními státy vzhledem k této problematice.

„V neposlední řadě je stěžejním dokumentem pro účely zamezení obchodu s lidskými orgány rovněž Palermský protokol, který stanovuje podmínky, za kterých se na obchodování s lidmi za účelem vynětí orgánů pohlíží jako na trestný čin. Podle Palermského protokolu musí být v konkrétním případě jasně definován spáchaný čin (najmutí osoby k transplantaci,

---

¹³⁸ Ministerstvo spravedlnosti. *Česká republika se připojila k Evropské úmluvě proti obchodování s lidskými orgány* [online]. parlamentnilisty.cz, 25. března 2015 [cit. 5. března 2016]. Dostupné na <<http://parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ceska-republika-se-pripojila-k-Evropske-umluve-proti-obchodovani-s-lidskymi-organy-367934>>.

¹³⁹ Tamtéž.

její transport, atd.), prostředky, kterými bylo činu dosaženo (zastřasování, vydírání, podvod apod.) a samozřejmě účel v podobě vynětí orgánů.¹⁴⁰ Palermský protokol však ve vztahu k potírání obchodu s lidskými orgány není zrovna nejefektivnějším právním dokumentem, neboť dokázání všech vymezených znaků bude v případě obchodování s lidskými orgány v mnohých případech velmi složité a komplikované.¹⁴¹

6.2 Trestné činy hlavy I, dílu pátého trestního zákoníku

Trestné činy související s nelegálním obchodováním s lidskými orgány český trestní zákoník upravuje v hlavě I mezi trestnými činy proti životu a zdraví, v dílu pátém (trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a genomem). V dílu pátém hlavy I zvláštní části trestního zákoníku je jako objekt ve vztahu k mnou zvoleným trestným činům vytyčena „ochrana života a zdraví a rovněž zájem na řádném provádění odběru tkání, buněk nebo orgánů z těla živého nebo mrtvého člověka a zájem na řádném nakládání s odebranými tkáněmi, buňkami a lidskými orgány (§ 164 a § 165 trestního zákoníku)¹⁴² a rovněž „život a zdraví člověka a zájem na řádném, nestranném a nezištném provádění odběrů orgánů a transplantací.“¹⁴³ Pro účely rozboru mnou zvolené problematiky se zaměřím na trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánu (§ 164 trestního zákoníku), trestný čin nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány (§ 165 trestního zákoníku) a trestný čin odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu (§ 166 trestního zákoníku).

6.2.1 Trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů

Trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů trestní zákoník upravuje, jak jsem již zmínila výše, ve své zvláštní části, v hlavě I, dílu pátém, pod § 164. Tento trestný čin je už s ohledem na stanovenou trestní sazbu trestu odnětí svobody z pátého dílu nejzávažnějším. Ustanovení § 164 trestního zákoníku obsahuje dvě základní skutkové podstaty a dvě kvalifikované skutkové podstaty, přičemž příprava kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu je trestná (§ 164 odst. 5 trestního zákoníku).

První základní skutková podstata trestného činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů je vymezena v § 164 odst. 1 trestního zákoníku, a to tak, že „kdo v rozporu s jiným právním předpisem (v tomto případě zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon a zákon č.

---

¹⁴⁰ JEŘÁBKOVÁ, Jana. Obchodování s lidskými orgány a základní právo na vodu. *Bulletin centra pro lidská práva a demokratizaci*, 2015, roč. 7, č. 9, s. 16 – 19.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 571.

¹⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 573.

296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách¹⁴⁴) provede jinému z jeho těla odběr tkáně, buňky nebo orgánu, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.“, přičemž druhá základní skutková podstata je vymezena v § 164 odst. 2 trestního zákoníku slovy „stejně bude potrestán ten, kdo v rozporu s jiným právním předpisem pro sebe nebo pro jiného opatří, zprostředkuje, nabídne, doveze, vyveze nebo proveze odebranou lidskou tkáň, buňku nebo odebraný lidský orgán z těla živého člověka, anebo s takovou tkání, buňkou nebo orgánem jinak nakládá.“ Základními skutkovými podstatami je postihován tedy jak ten pachatel, který odběr tělesného orgánu provede, tak ten pachatel, který již odebraný orgán z těla osoby dále prodává. Trestně postihován je podle této skutkové podstaty pouze ten pachatel, který provede odběr tělesného orgánu z těla živé osoby.¹⁴⁵

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu neoprávněného odebrání tkáně a orgánu jsou upraveny v § 164 odst. 3 (první kvalifikovaná skutková podstata) a odst. 4 (druhá kvalifikovaná skutková podstata) trestního zákoníku. První kvalifikovaná skutková podstata trestá pachatele „odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku, pokud a) spáchá čin uvedený v některé ze základních skutkových podstat na dítěti, b) spáchá takový čin za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy, c) spáchá takový čin zneužívaje tísně nebo závislosti, d) spáchá takový čin nejméně na dvou osobách, e) spáchá takový čin opětovně, f) spáchá takový čin jako člen organizované skupiny, g) způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo h) získá takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.“ Druhá kvalifikovaná skutková podstata trestá nejpřísněji pachatele, který „a) spáchá čin uvedený v některé ze základních skutkových podstat na dítěti mladším patnácti let, b) spáchá takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, c) způsobí takovým činem smrt, nebo d) získá takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, a to trestem odnětí svobody na osm až šestnáct let nebo propadnutím majetku.“

Pokud se zaměřím na stanovené sazby trestu odnětí svobody, je namístě poukázat na její nedostatečnou výši vzhledem k závažnosti tohoto trestného činu. Vezmu-li v potaz výši trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené kupříkladu na trestný čin vraždy, na který trestní zákon stanoví v případě vraždy podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku trest odnětí svobody od desíti do osmnácti let, a v případě vraždy podle § 140 odst. 2 trestního zákoníku

---

¹⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 220.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1653-1664 (§ 164 trestního zákoníku).

trest odnětí svobody v rozmezí od dvanácti do dvaceti let, pak považuji trestní sazbu trestu odnětí svobody, která je stanovena v rámci druhé kvalifikované skutkové podstaty, která obsahuje variantu způsobení smrti, jako zcela nedostatečnou a mírnou. Zejména když dále uvážím, že trestný čin vraždy nemusí být pachatelem dokonán, ale může být spáchán formou pokusu a jeho následky pak mohou být a v mnohých případech budou, stejně či dokonce méně závažné jako následky trestného činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů, považovala bych za správné řešení stanovit na druhou kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů vyšší horní hranici trestu odnětí svobody.

Orgánem se dle § 2 písm. a) zákona č. 285/2002 Sb., transplantačního zákona (dále jen „transplantační zákon“) myslí „samostatná životaschopná část lidského těla tvořená strukturovaným uspořádáním různých tkání, která má zachovány svoji strukturu, cévní zásobení a schopnost vykonávat fyziologické funkce s významnou mírou anatomie.“ Tkání a buňkou pak dle § 2 písm. j) transplantačního zákona „jsou stavební součásti lidského těla včetně pozůstatků získaných při chirurgických operacích, dále krvetvorné buňky získané z kostní dřeně, z periferní a pupečnickové krve, s výjimkou orgánů, krve a jejích složek, pohlavních buněk, embryonálních a fetálních tkání a orgánů, vlasů, nehtů, placenty a odpadových produktů tělního metabolismu.“

Podle současně trestněprávní úpravy je vyloučen souběh s trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, a to z důvodu speciality trestného činu obchodování s lidmi vůči trestnému činu neoprávněného odebrání tkáně nebo orgánu, neboť skutkovými podstatami trestného činu obchodování s lidmi je mimo jiné postihován rovněž obchod s lidmi za účelem odběru jejich tělesných orgánů.¹⁴⁶ Oproti tomu trestný čin neoprávněného odebrání tkáně nebo orgánu postihuje pachatele, který z těla živého člověka „pouze“ tkáň či orgán odebral nebo toho pachatele, který již odebranou tělesnou tkáň či orgán následně zprostředkoval. Avšak tyto trestné činy spolu úzce souvisejí, neboť podle mého názoru v mnohých případech bude tělesná tkáň či orgán odebrána z těla oběti právě jako důsledek spáchání trestného činu obchodování s lidmi za účelem odběru tělesné tkáně či orgánu.

V souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti právnických osob jsou v jeho § 7 vymezeny trestné činy, kterých se může právnická osoba dopustit. Avšak zcela v tomto výčtu

---

¹⁴⁶ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1689-1699 (§ 168 trestního zákoníku).

chybí kterýkoliv z trestných činů upravených v hlavě I zvláštní části, tedy z trestných činů proti životu a zdraví, když právě konkrétně trestné činy upravené v dílu pátém by dle mého názoru mohly být spáchány vedle fyzických osob rovněž právními osobami. Nepřijde mi zcela správná právní praxe, v rámci které za spáchání trestného činu obchodování s lidmi může být sankcionována právní osoba, přičemž samotné spáchání se dopustí její jednotlivý člen, a za spáchání trestného činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů jednotlivá fyzická osoba, i když i tato osoba může být členem právní osoby a může se pouze podílet částečně na dokonání trestné činnosti. Nadto pokud je cílem Vlády České republiky v budoucnu ratifikovat podepsanou Úmluvu proti obchodování s lidskými orgány, je povinností českého zákonodárce zavést trestní odpovědnost právnických osob i za spáchání nejen trestného činu neoprávněného odebrání tkáně nebo orgánu, ale rovněž dalších trestných činů upravených ve zvláštní části trestního zákoníku, v hlavě I, dílu pátém. S ohledem na rozšiřující se černý obchod s lidskými orgány jsem toho názoru, že i tato trestná činnost v současné době patří mezi mezinárodní organizovaný zločin a pokud by za její páchaní byly sankcionovány rovněž právní osoby, vedlo by to pouze k efektivnějšímu potírání nelegálního obchodu s lidskými orgány.

6.2.2 Trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány

Druhým trestným činem z hlavy I, dílu pátého zvláštní části trestního zákoníku, který se dotýká problematiky obchodování s lidskými orgány, je trestný čin upravený v § 165 a nazvaný jako nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány. Oproti trestnému činu neoprávněného odebrání tkáně nebo orgánu podle § 164 trestního zákoníku, je v tomto případě předmětem útoku tělo mrtvého člověka.¹⁴⁷ Zákonná úprava trestného činu nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány obsahuje dvě základní skutkové podstaty a dvě kvalifikované skutkové podstaty. První základní skutková podstata uvedená v § 165 odst. 1 trestního zákoníku postihuje pachatele, který „v rozporu s jiným právním předpisem provede z těla mrtvého člověka odběr tkáně, buňky nebo orgánu, a za to jej trestá odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“ Druhá základní skutková podstata je následně upravena v § 165 odst. 2 trestního zákoníku a „trestá pachatele stejně, jako v případě první základní skutkové podstaty, pokud v úmyslu obohatit sebe nebo jiného nakládá s odebranou lidskou tkání, buňkou nebo odebraným lidským orgánem v rozporu s jiným právním předpisem.“

---

¹⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2013, s. 229.

Kvalifikované skutkové podstaty upravené v § 165 odst. 3 a odst. 4 trestního zákoníku pak obsahují okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a jde zejména o okolnosti spáchání trestného činu nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány jako člen organizované skupiny, spáchání činu opětovně či v jeho důsledku získání značného prospěchu (nebo prospěchu velkého rozsahu).¹⁴⁸

Podle mého názoru je výší sazby trestu odnětí svobody zdůrazněna menší závažnost tohoto trestného činu oproti trestnému činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů, což si myslím, že je s ohledem na fakt, že se v tomto případě jedná o odběry tělesných orgánů z těla mrtvého člověka, správnou úpravou. Avšak vzhledem k tomu, že lidské tělo není věcí ve smyslu občanského práva a naše práva ctí důstojnost člověka i po smrti¹⁴⁹, domnívám se, že by i tady (stejně jako navrhuji zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody u trestného činu neoprávněného odběru tkáně nebo orgánu) měla být horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody vyšší, když podle mě není správné, aby pachatel v případě ukládání trestu dostal kupříkladu pouze výchovný podmíněný trest odnětí svobody, který by nemusel být dostatečně odstrašujícím trestem proti dalšímu páchání trestné činnosti. Stejně jako v případě trestného činu neoprávněného odebrání tkání a orgánů i tady zcela nepochopitelně chybí jako možný pachatel právnická osoba, ačkoliv by trestní odpovědnost právnických osob přispěla k efektivnímu potírání černého obchodu s lidskými orgány odebíranými z těla mrtvého člověka.

6.2.3 Trestný čin odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu

Posledním trestným činem, kterým se v souvislosti s problematikou obchodování s lidskými orgány budu ve své diplomové práci zabývat, je trestný čin upravený rovněž v hlavě I, dílu pátém zvláštní části trestního zákoníku a nazvaný jako odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu. Ve zvláštní části trestního zákoníku je tento trestný čin uveden pod § 166 a obsahuje dvě základní skutkové podstaty a dvě kvalifikované skutkové podstaty. „Tato skutková podstata navazuje na čl. 21 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2001 Sb. m. s.), podle kterého lidské tělo a jeho části nesmí být jako

---

¹⁴⁸ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 572.

¹⁴⁹ TOUŽIMSKÁ, Eliška. *Ochrana osobnosti po smrti pacienta* [online]. pravni prostor.cz, 21. října 2015 [cit. 29. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-osobnosti-po-smrti-pacienta>>.

takové zdrojem finančního prospěchu.¹⁵⁰ Přičemž tento zákaz Úmluva stanovuje přímo ve zmíněném čl. 21.

Objektivní stránka první základní skutkové podstaty je vymezena v § 166 odst. 1 trestního zákoníku a zní: „kdo v rozporu s jiným právním předpisem jinému nebo pro jiného nabídne, slíbí nebo poskytne úplatu za odběr tkáně nebo orgánu z jeho těla nebo za provedení transplantace, bude potrestán odnětím svobody až na pět let.“

Druhou základní skutkovou podstatu trestného činu odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu trestní zákoník vymezuje ve své zvláštní části v § 166 odst. 2, a to ve znění, „kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s odběrem tkáně nebo orgánu nebo s provedením transplantace pro sebe nebo pro jiného žádá, přijme nebo si dá slíbit úplatu v rozporu s jiným právním předpisem, bude potrestán stejně, jako v případě první základní skutkové podstaty.“ Jedná se tedy rovněž o ty případy, kdy někdo za účelem v mnohých případech i vysokého finančního zisku, nabídne druhé osobě svůj tělesný orgán.

Následují dvě kvalifikované skutkové podstaty (upraveny v § 166 odst. 3 a odst. 4 trestního zákoníku), které stručnou dikcí zákona obsahují okolnosti, které mají za následek zvýšení společenské škodlivosti, oproti spáchání trestného činu odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu. Jsou jimi konkrétně okolnosti, že je jeho pachatel členem organizované skupiny či spáchá čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, spácháním tohoto trestného činu dojde k těžké újmě na zdraví či smrti, je-li čin spáchán vůči dítěti či vůči dítěti mladšímu patnácti let.

K úplatě musí dojít v rozporu s jiným právním předpisem, když tímto se myslí zákon č. 20/1996 Sb., o péči o zdraví lidu, transplantační zákon a zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů (zákon o lidských tkáních a buňkách).¹⁵¹

Trestný čin odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu je řazen mezi korupční trestné činy. Korupce představuje závažný problém lidské společnosti, který zasahuje nejen do oblasti právní, ale i do oblasti ekonomické, mravní, sociální a politické. Otázka potírání korupce je jedním z cílů na více úrovních, přičemž tyto úrovně se vzájemně

---

¹⁵⁰ *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Část první. Obecná část, hlava I. ze dne 25. 2. 2008.* Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008, tisk č. 410/0.

¹⁵¹ Nejvyšší státní zastupitelství. *Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí.* SL 52/2006 [online]. Brno, 9. září 2010 [cit. 26. února 2016], s. 55. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487>.

prolínají a rovněž je zájem potírání korupce v podvědomí i široké veřejnosti.¹⁵² Podle mě však ze strany orgánů činných v trestním řízení v současné době nedochází k úspěšnému potírání černého obchodu s lidskými orgány, neboť i nadále k páchání této trestné činnosti dochází v hojné míře. Myslím si, že jedním z prostředků, který by přispěl k úspěšnému potírání této korupční trestné činnosti, by mohlo být rovněž i tady zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Pokud je zákaz získávání finančního prospěchu z dárcovství orgánů výslovně zakázán ve zvláštních právních předpisech a rovněž na mezinárodní úrovni, jsem toho názoru, že se jedná o závažnou trestnou činnost, která ohrožuje zdraví a život toho, z jehož těla má být konkrétní orgán odebrán.

Rostoucí černý obchod s lidskými orgány, který pramení z iniciativy osob, které nabízejí k prodeji své vlastní životaschopné orgány, mimo jiné pramení rovněž z přetrvávajícího nedostatku lidských orgánů k transplantaci pro osoby, které je potřebují. Toto je zapříčiněno tím, že jsou u nás možnosti dárcovství upraveny složitě a čím dál více osob má zájem na tom, aby jim po smrti nebyly životaschopné orgány odebírány. Pokud by však došlo k snadnějšímu přístupu orgánů prostřednictvím transplantačních center, současně ke zvýšení počtu životaschopných orgánů určených k transplantaci legální cestou a to zejména zvýšením informovanosti laické veřejnosti o pozitivních dopadech na dárcovství, zajisté by se snížila poptávka po nich prostřednictvím černého obchodu, přičemž by klesla jejich cena a na straně nabídky by klesl počet osob, které nabízejí k prodeji své vlastní životaschopné orgány.

---

¹⁵² Nejvyšší státní zastupitelství. *Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí. SL 52/2006* [online]. Brno, 9. září 2010 [cit. 26. února 2016], s. 4. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487>.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vymezit pojem obchodování s lidmi na mezinárodní a vnitrostátní úrovni a zhodnotit zejména dostatečnost vnitrostátní právní úpravy. Provedenou analýzou mnou použitých zdrojů jsem dospěla k závěru, že ze strany České republiky došlo v posledních letech k zefektivnění potírání černého obchodu s lidmi, avšak stále přetrvávají jisté problémy, jejichž odstranění by napomohlo úspěšnějšímu potírání této trestné činnosti. Především se jedná o neúčinnost prostředků a metod, které mají orgány činné v trestním řízení k dispozici. Avšak problém potírání trestné činnosti obchodování s lidmi není pouze problémem České republiky, ale problémem celosvětovým, když právě se zdrojovými zeměmi je obvykle problém navázat mezinárodní spolupráci, která by vedla ke zkvalitnění potírání této trestné činnosti.

Současně je patrná snaha českého zákonodárce postihnout co nejširší okruh pachatelů. Ze statistických údajů je patrné, že od roku 2008 došlo ke zvýšení počtu odhalené trestné činnosti obchodování s lidmi, a to zejména v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku. Avšak i nadále dochází k dynamickému rozvoji způsobů páchaní trestného činu obchodování s lidmi, přičemž na toto nejsou orgány činné v trestním řízení vždy schopny efektivně reagovat, a to s ohledem na jejich nedostatečnou informovanost a hlavně pak jako důsledek nedostatečného objasnění některých pojmů, které skutková podstata obsahuje. Tento fakt je dle mého názoru důsledkem nedostatku odborného výkladu prostřednictvím komentované odborné literatury a chybějící judikaturní činnosti soudů v této oblasti. Vzhledem k tomu, že v situaci, kdy orgány činné v trestním řízení nemají dostatek důkazů pro postih pachatele za trestný čin obchodování s lidmi, posoudí si jím spáchaný skutek jako jiný trestný čin (pokud to však je možné). Myslím si, že je pro samotný policejní orgán jednodušší opustit snahu shromáždit složitě důkazy pro odhalení trestného činu obchodování s lidmi a kvalifikovat pachatelem spáchaný skutek jako jiný trestný čin. Pro takový můj názor svědčí rovněž statistické údaje, o které je text diplomové práce doplněn.

Ohledně problematiky obchodování s lidskými orgány pozitivně hodnotím především přistoupení České republiky k Úmluvě proti obchodování s lidskými orgány a rovněž existenci dostatečného množství trestných činů, které postihují neoprávněné odnímání tělesných orgánů či nedovolenou transplantaci. Oproti tomu však považuji za nezbytné zavedení postihu právnických osob za uvedené trestné činy z dílu pátého, hlavy I zvláštní části trestního zákoníku. Vedle skutečnosti, že se jeho zavedení jeví jako účelné a potřebné, je

i ze strany Rady Evropy kladen požadavek pro signatářské státy na zavedení této trestní odpovědnosti.

Ve vztahu jak k černému obchodu s lidmi, tak ve vztahu k obchodování s lidskými orgány jsem po provedení analýzy právních předpisů a velmi malého množství odborné literatury, která se dané problematice dotýká, dospěla k závěru, že nezbytným atributem pro úspěšné potírání tohoto druhu organizované kriminality, je zvýšení informovanost odborné i laické veřejnosti, přičemž u laické veřejnosti považuji jako jediný efektivní prostředek medializaci zmíněné problematiky. U odborné veřejnosti, a to zejména orgánů činných v trestním řízení, pak považuji za nezbytné zvýšení jejich účasti na odborných seminářích, školeních či programech, přičemž toto by dle mého názoru mohlo být zajištěno rovněž zvýšením jejich počtů.

Provedenou rešerší použité literatury jsem dospěla k závěru, že problematika obchodování s lidmi a především problematika obchodování s lidskými orgány je pouze ojediněle tématem, kterému se věnují odborné monografie či odborné články. Ovšem s ohledem na to, že se jedná o jeden z největších celosvětových problémů, když o této skutečnosti svědčí i fakt, že se jeho potírání věnují světové i evropské organizace, jsem přesvědčena, že si problematika obchodování s lidmi a lidskými orgány zaslouží v budoucnu větší pozornost, než která jí je ze strany odborné veřejnosti věnována.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a příspěvky ve sborníku

1. COLOMBANI, Jean-Michel a kol. *Zpráva expertní skupiny o obchodování s lidmi. Část I. Úvod, shrnutí, doporučení, kapitoly 1-6*. Přeložila PhDr. Dominika Winterová. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 182 s.
2. HOLUŠOVÁ, Barbora, ŠVEC, Jakub. Obchodování s lidmi – přístup Ministerstva vnitra České republiky. In ŠPONDROVÁ, Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 37 – 44.
3. HÝBNEROVÁ, Stanislava. Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidskými bytostmi (k některým jejím aspektům). In ŠPONDROVÁ, Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 29-35.
4. BURČÍKOVÁ, Petra. Obchodování s lidmi v jiných sektorech než je sexuální průmysl – problémy a nejasnosti z pohledu La Strada ČR. In ŠPONDROVÁ, Pavla (ed). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 53-59.
5. TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a kol. *Obchodování se ženami z pohledu České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 158 s.
6. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 2150 s.
7. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2013. 1216 s.
8. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012. 1280 s.
9. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 976 s.
10. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. 816 s.

Odborné články

1. JEŘÁBKOVÁ, Jana. Obchodování s lidskými orgány a základní právo na vodu. *Bulletin centra pro lidská práva a demokratizaci*, 2015, roč. 7, č. 9, s. 16 – 19.

2. LINHARTOVÁ, Karolína. Implementace Palermského protokolu o obchodování s lidmi v regionu jihovýchodní Asie. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 8, s. 237.
3. NEČADA, Václav. Obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2005, roč. 10, č. 1, s. 4 – 12.
4. LINHARTOVÁ, Karolína. Právní úprava obchodování s lidmi v České republice. *Trestní právo*, 2008, roč. 12, č. 6, s. 25 – 29.
5. LINHARTOVÁ, Karolína. Právní rámec boje proti obchodování s lidmi. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 7 - 8, s. 41 – 43.
6. KARABEC, Zdeněk. Použití agenta proti organizovanému zločinu. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 8, s. 224 - 231.
7. FENYK, Jaroslav, ŠANTA, Ján. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. *Trestní právo*, 2007, č. 3, s. 3-12.
8. MUSIL, Jan. Úloha policie v evropském kontinentálním trestním procesu. *Kriminalistika*, 1997, č. 1, s. 5 – 17.

Internetové zdroje

1. Ministerstvo vnitra České republiky. *Obchod s lidmi – popis situace v obchodu s lidmi* [online]. mvcr.cz, [cit. 19. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>>.
2. Ministerstvo vnitra České republiky. *Obchod s lidmi – Definice* [online]. mvcr.cz, [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>>.
3. BABICKÁ, Karolína. *Obchodování s lidmi z pohledu mezinárodního práva a jeho implementace do českého právního řádu* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/obchodovani-s-lidmi-z-pohledu-mezinarodniho-prava-a-jeho-implementace-do-ceskeho-pravniho-radu>>.
4. BABICKÁ, Karolína. *Úmluva Rady Evropy proti obchodu s lidskými bytostmi a její význam* [online]. migraceonline.cz, 23. října 2008 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/umluva-rady-evropy-proti-obchodu-s-lidskymi-bytostmi-a-jeji-vyznam>>.

5. ŽÁKOVÁ, Markéta. *Obchodování s lidmi – charakteristika* [online]. nicm.cz, 9. srpna 2015 [cit. 31. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.nicm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>>.
6. Ministerstvo spravedlnosti. *Česká republika se připojila k Evropské úmluvě proti obchodování s lidskými orgány* [online]. parlamentnilisty.cz, 25. března 2015 [cit. 5. března 2016]. Dostupné na <<http://parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ceska-republika-se-pripojila-k-Evropske-umluve-proti-obchodovani-s-lidskymi-organy-367934>>.
7. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. *Kriminalita, Drogy, divácké a domácí násilí, obchod s lidmi, statistiky kriminality* [online]. mvcr.cz, 27. ledna 2016 [cit. 15. února 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.
8. SÝKORA, Michal. *Organizovaná (zločinecká) skupina* [online]. pravni prostor.cz, 20. května 2014 [cit. 14. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/organizovana-zlocinecka-skupina>>.
9. BLATNÍKOVÁ, Šárka. Psychologické aspekty trestného činu „obchodování s lidmi“. *Policista* [online]. 2007, č. 1 [cit. 22. března 2016]. s. 6. Dostupné na <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2007/01/prpsychas.pdf>>.
10. Ministerstvo spravedlnosti. *Česká republika se připojila k Evropské úmluvě proti obchodování s lidskými orgány* [online]. parlamentnilisty.cz, 25. března 2015 [cit. 5. března 2016]. Dostupné na <<http://parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Ceska-republika-se-pripojila-k-Evropske-umluve-proti-obchodovani-s-lidskymi-organy-367934>>.
11. TOUŽIMSKÁ, Eliška. *Ochrana osobnosti po smrti pacienta* [online]. pravni prostor.cz, 21. října 2015 [cit. 29. února 2016]. Dostupné na <<http://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-osobnosti-po-smrti-pacienta>>.
12. KARABEC, Zdeněk. *Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě (použití agenta)* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010 [cit. 15. března 2016], 90 s. Dostupné na <<http://www.ok.cz/iksp/docs/374.pdf>>.
13. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012 – 2015* [online].

- Praha, 2012 [cit. 1. března 2016], 40 s. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.
14. POHL, Michal. *Boj proti obchodování s lidmi v dokumentech EU*. Studie č. 5.297 [online]. září 2010 [cit. 10. března 2016], 12 s. Dostupné na <https://invenio.nusl.cz/record/174800/files/nusl-174800_1.pdf>.
  15. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2013* [online]. Praha, 2014 [cit. 3. března 2016], 67 s. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/zprava-2013-obchodovani-s-lidmi-pdf.aspx>.
  16. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistická ročenka kriminality, rok 2014* [online]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.
  17. Nejvyšší státní zastupitelství. *Metodický návod k postupu státních zástupců ve věcech trestných činů souvisejících s korupcí* [online], SL 52/2006. Brno, 9. září 2010 [cit. 26. února 2016], s. 55. Dostupné na <portal.justice.cz/nsz/soubor.aspx?id=85487>.
  18. KALIBOVÁ, Klára. *Obchodování s lidmi – některé problematické momenty platné legislativy (La Strada ČR, o.p.s.)* [online]. 2008 [cit. 20. února 2016], 58 s. Dostupné na <www.strada.cz/images/.../osl_problematicke_momenty_legislativy.pdf>.
  19. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. *Kriminalita – Drogy, divácké a domácí násilí, obchod s lidmi, statistika kriminality* [online]. mvcr.cz, 27. ledna 2016 [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.

Judikáty

1. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. května 2011, sp. zn. 6 To 26/2011.
2. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. října 2008, sp. zn. 5 Tdo 1096/2008.
3. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014, sp. zn. 7 Tdo 1261/2013.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. října 2007, sp.zn. 11 Tdo 938/2007.
5. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. května 2011, sp. zn. 6 To 26/2011.

Právní předpisy

a) Vnitrostátní

1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
5. Usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
6. Zákon č. 71/1922 Sb., ze dne 15. února 1922, o vystěhovalectví, znění účinné od 13. června 1922 do 31. července 1965.
7. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1957.
8. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 537/2004 Sb. účinném ke dni 22. října 2004.
9. *Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Část první. Obecná část, hlava II. ze dne 25. 2. 2008.* Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008, tisk č. 410/0.
10. Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

b) Mezinárodní

1. Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi č. A/55/383, který je součástí mezinárodní Úmluvy o nadnárodním organizovaném zločinu.
2. Úmluva Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány, která byla přijata Výborem ministrů dne 9. července 2014 na 1205. zasedání náměstků ministrů.
3. Úmluva Rady Evropy č. 197, o boji proti obchodu s lidskými bytostmi.
4. Úmluva Rady Evropy č. 164, která byla vyhlášena ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001 Sb. m.s., o lidských právech a biomedicině.

Shrnutí

Diplomová práce se věnuje problematice obchodování s lidmi a lidskými orgány. Hlavním cílem práce je analýza současné právní úpravy trestného činu obchodování s lidmi a jejího zhodnocení. Co se týká hmotněprávní úpravy je pozornost věnována zejména zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku. Následující kapitola se pak věnuje problematice monitoringu a odhalování trestného činu obchodování s lidmi z pohledu zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), když tento je ve vhodných částech srovnáván se slovenským zákonem č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok. Následuje kapitola, která má za úkol stručně zmínit některé související trestné činy s cílem zdůraznit závažnost trestného činu obchodování s lidmi. Poslední kapitola se věnuje problematice obchodování s lidskými orgány, přičemž analyzuje vnitrostátní úpravu trestných činů, které se týkají nedovolených odběrů a transplantací tkání a orgánů a tuto úpravu hodnotí. V rámci celé práce jsou navrhovány změny de lege ferenda.

Abstract

The diploma thesis is dedicated to issues of human trafficking and human organs. The main objective is the analysis of current legislation the crime of trafficking in human beings and its evaluation. Regarding the substantive law is concerned the focus of Act no. 40/2009 Coll., the Criminal Code. The following chapter is devoted to the issue of monitoring and detecting criminal acts of trafficking in terms of Act no. 141/1961 Coll., on Criminal Procedure (Criminal Procedure Code), when this is suitable often compared with the Slovak Act No. 301/2005 Z.z. Code of Criminal Procedure. Following chapter, which aims to briefly mention some related crimes with the aim of highlighting the seriousness of the crime of trafficking in human beings. A final chapter on the issue of trafficking in human organs, analysing the national arrangements offenses which relate to illegal collection and transplantation of tissues and organs, and this value adjustments. Throughout the work are proposed changes de lege ferenda.

Seznam klíčových slov

Obchodování s lidmi, obchodování s lidskými orgány, novodobé otrokářství, organizovaný zločin, použití agenta, kuplířství, nedovolené překročení státní hranice, odběr orgánů, oběť, obchodník, odhalování obchodu s lidmi

Key words

Human trafficking, Trafficking with human organs, Modern slavery, Organized crime, Use agent, Pimping, Illegal border crossing, Removal of organs, Victim, Trader, Detecting human trafficking